

Napredak Crne Gore 2020:

Dug put u Jevropu

Izveštaj iz sjenke Koalicija 27

Septembar, 2020

OVAJ IZVJEŠTAJ JE PRIPREMLJEN OD STRANE KOALICIJE 27 KOJA PREDSTAVLJA NEFORMALNU MREŽU NEVLADINIH ORGANIZACIJA OSNOVANU U SVRHU PROMOCIJE I MONITORINGA TRANSPOZICIJE I IMPLEMENTACIJE PRAVNE TEKOVINE EU U OBLASTI ZAŠTITE ŽIVOTNE SREDINE I KLIMATSKIH PROMJENA: ČLANOVI KOALICIJE 27: CENTAR ZA ZAŠTITU I PROUČAVANJE PTICA, CENTAR EKOLOŠKIH INICIJATIVA, DA ZAŽIVI SELO, DRUŠTVO MLADIH EKOLOGA NIKŠIĆ, DR. MARTIN SCHNEIDER-JACOBY, GREEN HOME, MANS, MEDCEM, MOGUL, NATURA, NAŠA AKCIJA I SJEVERNA ZEMLJA.

SADRŽAJ

UVOD	5
METODOLOGIJA	6
OPŠTI PREGLED I OCJENA STANJA	7
HORIZONTALNO ZAKONODAVSTVO	12
PREGLED I OCJENA STANJA	12
OBRAZLOŽENJE	13
IZAZOVI	14
KLJUČNE PREPORUKE	15
II KVALITET VAZDUHA	16
PREGLED I OCJENA STANJA	17
OBRAZLOŽENJE	17
IZAZOVI	18
KLJUČNE PREPORUKE	19
III UPRAVLJANJE OTPADOM	20
PREGLED I OCJENA STANJA	21
OBRAZLOŽENJE	22
IZAZOVI	22
IV KVALITET VODA	26
PREGLED I OCJENA STANJA	26
OBRAZLOŽENJE	28
IZAZOVI	28
KLJUČNE PREPORUKE	30
V ZAŠTITA PRIRODE	32
PREGLED I OCJENA STANJA	33
OBRAZLOŽENJE	35
IZAZOVI	36
PREPORUKE	38
VI INDUSTRIJSKO ZAGAĐENJE I UPRAVLJANJE RIZICIMA	42
PREGLED I OCJENA STANJA	42
OBRAZLOŽENJE	43
IZAZOVI	43
KLJUČNE PREPORUKE	43
VII HEMIKALIJE	44
PREGLED I OCJENA STANJA	45

OBRAZLOŽENJE	45
IZAZOVI	46
KLJUČNE PREPORUKE	46
VIII BUKA	47
PREGLED I OCJENA STANJA.	47
OBRAZLOŽENJE	48
IZAZOVI	48
KLJUČNE PREPORUKE	48
IX CIVILNA ZAŠTITA	49
PREGLED I OCJENA STANJA	49
IZAZOVI	49
X KLIMATSKE PROMJENE	51
PREGLED I OCJENA STANJA	51
OBRAZLOŽENJE	55
IZAZOVI	55
KLJUČNE PREPORUKE	56
BIBLIOGRAFIJA	57

Ovo poglavlje ima za cilj da predstavi svezkupnu sliku napretka Crne Gore u procesu pristupanja EU za period od oktobra 2019 do septembra 2020, u pogledu unapređenja stanja u oblasti zaštite životne sredine i klimatskih promjena.

Vlada Crne Gore je 2016 usvojila Nacionalnu strategiju za transpoziciju, implementaciju i primjenu pravne tekovine EU u oblasti životne sredine i klimatskih promjena sa Akcionim planom za period 2016-2020 koji obuhvata aproksimativnu procjenu troškova.

Nedostatak administrativnih kapaciteta na nacionalnom i lokalnom nivou i finansijskih sredstava odlažu implementaciju Nacionalne strategije. U skladu sa revidiranim Akcionim planom, obavezno je podnošenje izvještaja o implementaciji Nacionalne strategije svakih šest mjeseci umjesto tromjesečno kako je prethodno bilo predviđeno¹. Akcioni plan je prepoznao 253 obaveze za implementaciju tokom perioda 2018-2020 (131 za transpoziciju i 122 za implementaciju). Posljednji izvještaj je bio usvojen na sjednici Vlade održane 26 decembra 2019 za period od jula 2019 do decembra 2019, 11 obaveza je realizovano (4 u transpoziciji i 7 u implemantaciji), ili 23.4% - u oblasti horizontalne implementacije 0%, u oblasti kvaliteta vazduha -100%, u oblasti upravljanja otpadom 22.2%, u oblasti zaštite prirode 0%, u oblasti upravljanja vodama, 22.2%, u oblasti zaštite prirode 23.1%, u oblasti industrijskog zagađenja i kontrole 75%, u oblasti hemikalija 50%, u oblasti buke 0%, u oblasti civilne zaštite 0%, u oblasti klimatskih promjena 0%.

Ukupno su u 2019 planirane 64 obaveze, od čega su 22 obaveze realizovane (8 za transpoziciju 14 za implementaciju) ili 34.4%.²

Prema istom polugodišnjem izvještaju, 42 obaveze planirane u 2018 nisu realizovane ili 45%.

Imajući u vidu visoki procenat nerealizovanih obaveza iz prethodnog perioda, Vlada Crne Gore je na svojoj sjednici održanoj 26 decembra 2019 zaključila da su sva ministarstva uključena u implemantaciju Nacionalne strategije dužna da što je moguće prije implementiraju sve obaveze. Međutim, s obzirom da Ministarstvo više ne priprema izvještaje o implementaciji Nacionalne strategije, nije poznato da li su obaveze realizovane ili ne.

Ovaj Izvještaj obrađuje deset tematskih oblasti Životne sredine i klimatskih promjena u Crnoj Gori a odnose se na implementaciju Nacionalne strategije. Ovim se Izvještajem procjenjuju implementirane aktivnosti relevantnih institucija u ovoj oblasti i daju preporuke za osnaživanje procesa transpozicije i implemantacije zakonodavstva EU obuhvaćene Poglavljem 27. Ovaj dokument svakako pokušava razjasniti suštinske probleme u pojedinim područjima i ističe potrebu njihovog rješavanja tokom pregovaračkog procesa.

---

¹ <http://www.gov.me/sjednice vlade 2016/82>

² Treći polugodišnji izvještaj o implementaciji NEAS-a za period juli-decembar 2019 <https://www.gov.me/sjednice vlade 2016/151> tačka 55

Pristupni pregovori sa Crnom Gorom započeti su 29 juna 2012. Na Međuvladinoj konferenciji održanoj 10 decembra 2018 u Briselu, otvoreno je Poglavlje 27 – Životna sredina i klimatske promjene. Pravni okvir i regulatorna tijela, kao i sposobnost apsorbovanja EU sredstava, zahtijevaju značajnu izgradnju kapaciteta.

Obim i dugoročni ciljevi Acquis-a u oblasti životne sredine zahtijevaju punu posvećenost od strane Vlade. Da bi ovaj process bio uspješan, donosioci odluka treba da postave životnu sredinu visoko na listi prioriteta, a što, prema zvaničnim vladinim dokumentima, strateškim smjernicama, programima rada Vlade, a prije svega na osnovu budžetskih izdvajanja za ulaganje u životnu sredinu, nije slučaj. Da bi se riješili problemi u oblasti životne sredine akumulirani desetinama godina unazad i odgovorilo na sadašnje i buduće izazove, biće neophodna snažna odlučnost i promjena kursa tekuće politike.

Transpozicija EU Acquis-a kojom se regulišu pitanja klimatskih promjena je na početnom nivou, a klimatske politike nisu na adekvatan način integrisane u odgovarajuće sektorske politike.

Neophodno je obezbijediti implementaciju Strategije u oblasti klimatskih promjena u skladu sa okvirom EU 2030 kao i njenu integraciju u planove i strategije u oblasti energetike.

Istinski dijalog između civilnog društva i Vlade jeste neophodan kako bi se ostvarilo djelotvorno sudjelovanje javnosti i konsultovanje prilikom odlučivanja.

Fond za zaštitu životne sredine (eko-fond) ustanovljen je u novembru 2018 (Službeni list Crne Gore, broj 81/18) i treba da postane operativan (upravljačka struktura je imenovana Rješenjem objavljenom u Službenom listu Crne, broj 16/19). Na 137. sjednici Vlade koja je održana 3 oktobra 2019, usvojen je Statut Fonda za zaštitu životne sredine (eko-fond).

Bez zasjedanja Vlade (a u skladu sa mjerama protiv COVID 19), 2 jula 2020 usvojen je **Dvadesetčetvrti kvartalni izvještaj o ukupnim aktivnostima u procesu integracije Crne Gore u Evropsku Uniju za period od januara do marta 2020**. Izvještaj sadrži pregled najvažnijih aktivnosti koje se odnose na politički dijalog Crne Gore sa Evropskom unijom, pristupne pregovore, informisanje javnosti o procesu pristupanja, aktivnosti po nekim Poglavljima, implementaciju Sporazuma o stabilizaciji i pridruživanju, harmonizaciju domaće sa evropskom legislativom i Instrument za pretpristupnu podršku-IPA. Što se tiče Poglavlja 27 istaknuto je da je Protokol iz Nagoye ratifikovan i da je počela izrada Plana upravljanja za Ulcinjsku solanu. Radi redovnog sveobuhvatnog informisanja i razmjene mišljenja o aktuelnim temama i izazovima, ovaj Izvještaj je prosljeđen Parlamentu Crne Gore.

METODOLOGIJA

Ovaj monitoring izvještaj prati strukturu prethodnog monitoring izvještaja. Istraživanje je zasnovano na analizi dostupnih i objavljenih strateških dokumenata, zakona, podzakonskih akata, analize EUR_LEX baze podataka, usvojenih vladinih izvještaja i

zvaničnih tabela usklađenosti, pripremljenih od strane Vlade, a koji predstavljaju dio zakonskih prijedloga.

U svakom tematskom poglavlju ukazali smo na pregled i ocjenu stanja kroz analizu zakona i podzakonskih akata, planove institucija u zakonodavnom dijelu, budžete ključnih institucija, analizu ključnih smjernica iz strateških dokumenata relevantnih za određenu podoblast, uz navođenje ključnih projekata, obrazloženje datih navoda, analizu napretka i davanje smjernica za poboljšanje stanja, prepoznavanje izazova i davanje ključnih preporuka za pojedine podoblasti.

Cilj ovog Izvještaja nije da zamijeni Vladine priloge Godišnjem izvještaju a još manje da ocjenjuje izvještaje o implementaciji Nacionalne strategije za transpoziciju, implementaciju i primjenu pravne tekovine EU u oblasti životne sredine i klimatskih promjena (NEAS) sa Akcionim planom za period 2016-2020, već da kroz tematske planove ukaže na goruće probleme i pruži adekvatna rješenja. Ovaj Izvještaj Koalicije obuhvata segmente životne sredine: horizontalno zakonodavstvo, kvalitet vazduha, upravljanje otpadom, kvalitet voda, zaštitu prirode, industrijsko zagađenje, hemikalije, buku, civilnu zaštitu i klimatske promjene.

Neke informacije za vrijeme ovog perioda izvještavanja nedostaju a koje bi mogle uticati na kvalitet ovog Izvještaja.

OPŠTI PREGLED I OCJENA STANJA

Crna Gora je ostvarila izvjestan nivo spremnosti u ovoj oblasti. Izvjestan napredak je postignut u daljem usklađivanju zakonodavstva sa pravnom tekovinom EU posebno u oblasti Kvaliteta voda u pogledu transpozicije Okvirne direktive o pomorskoj strategiji, oblasti Klimatskih promjena i implementaciji u oblasti Kvaliteta vazduha i Kvaliteta voda. Međutim, još uvijek je neophodno ulagati značajne napore u implementaciji i primjeni.

Crna Gora treba da ubrza implementaciju Nacionalne strategije za transpoziciju, implementaciju i primjenu Pravne tekovine EU u oblasti životne sredine i klimatskih promjena, posebno u horizontalnom zakonodavstvu, sektorima voda, zaštite prirode i civilne zaštite. Što se tiče pristupnog procesa EU potrebno je naglasiti da je NEAS ograničena do 2020 i da ne postoje javno dostupne informacije o izradi nove Strategije ili inovaciji postojeće.

Administrativni kapaciteti su neznatno ojačani. Neophodno je uspostaviti koordinacioni mehanizam između SEA i EIA s jedne strane i AA s druge strane, unaprijediti kvalitet EIA elaborata, komunikaciju i koordinaciju na NVO i lokalnim vladama, unaprijediti kapacitete relevantnih inspekcijskih organa, poboljšati pravosudni sistem i omogućiti bolje poznavanje eko-zločina i obrazloženja Krivičnog zakonika u vezi životne okoline i zaštite prirode, unaprijediti implementaciju Direktive 2008/99/EC. Crna Gora treba da unaprijedi koordinaciju između relevantnih sektora (životna sredina, saobraćaj, energetika, šumarstvo, poljoprivreda, lovstvo, turizam, itd.).

U pogledu kvaliteta vazduha, Crna Gora treba da uspostavi registar uticaja kvaliteta vazduha na javno zdravlje, podrži subvencije za energetski efikasno grijanje, uspostavi mrežu mjera za kvalitet vazduha na cjelokupnoj teritoriji zemlje.

Kada je riječ o otpadu i upravljanju otpadom, Crna Gora treba da unaprijedi implementaciju državnog plana za upravljanje otpadom, da usvoji i implementira planove upravljanja riječnim koritima i ubrza izradu Pomorske strategije, implementaciju nacionalne strategije upravljanja otpadom te nacionalnih i lokalnih planova jer upravljanje otpadom nije zadovoljavajuće, stopa reciklaže je još uvijek niska, a infrastruktura loša.

U pogledu zaštite prirode, Ulcinjska solana je zaštićena 2019, petogodišnji plan upravljanja je izrađen ali još nije usvojen. Opština Ulcinj je dužna da upravlja ovim zaštićenim područjem ali za to nema finansijske niti ljudske resurse. Do avgusta 2021 ovim područjem će upravljati Javno preduzeće Nacionalni parkovi Crne Gore. Većina zaštićenih područja koja su proglašena posljednjih pet godina još uvijek su samo "parkovi na papiru", bez upravljača ili izrađenih i usvojenih planova upravljanja. Zaštićena područja se trenutno suočavaju sa nedovoljnim kapacitetima da bi se bavila svim aspektima upravljanja životnom sredinom. Crna Gora treba da preduzme hitne mjere u cilju zaštite i unapređenja ekoloških vrijednosti zaštićenih područja i potencijalnih područja ekološke mreže Natura 2000.

Što se tiče klimatskih promjena, ostvaren je napredak u daljem usaglašavanju sa Pravnim tekovinom EU.

Parlament Crne Gore je usvojio Zakon o zaštiti od negativnih uticaja klimatskih promjena ali treba da intenzivira svoj rad kako bi se obezbijedila usaglašenost sa Okvirom klimatske i energetske politike EU do 2030 i osiguralo da Strategija u oblasti klimatskih promjena i novi Zakon budu integrisani u sve relevantne sektorske politike i strategije.

Za Okvirnu konvenciju UN o klimatskim promjenama (UNFCCC), Crna Gora je usvojila Treći nacionalni izvještaj o klimatskim promjenama. Crna Gora je u junu 2020 počela sa izradom Nacionalnog energetskog i klimatskog plana u skladu sa preporukama Svjetske energetske zajednice

Mnogi strateški dokumenti (NEAS, Nacionalna strategija za kvalitet vazduha, Nacionalna strategija za biodiverzitet, Nacionalni plan upravljanja otpadom) ograničeni su do 2020.

U ovom izvještajnom periodu, Parlament Crne Gore je usvojio Zakon o zaštiti od negativnog uticaja klimatskih promjena i Zakon o zaštiti morske sredine, Zakon o izmjenama i dopunama Zakona o prevozu opasnih materija, Zakon o ratifikaciji Protokola iz Nagoye.

Vlada Crne Gore je usvojila Zakon o izmjenama i dopunama Zakona o zaštiti od buke u životnoj sredini i Zakon o izmjenama i dopunama Zakona o divljači i lovstvu (koji su u parlamentarnoj proceduri), Plan upravljanja za komunalne otpadne vode za period

2020-2035, Statut fonda za zaštitu životne sredine, Izjašnjenje o Nacrtu odluke o kriterijumima, vrsti i iznosu naknade, načinu plaćanja, obveznicima, kao i olakšicama za određene kategorije obveznika plaćanja za zagađivače životne sredine za opštinu Pljevlja. Plan za remedijaciju crnih ekoloških tačaka u opštini Pljevlja, Plan za rekonstrukciju Termoelektrane Pljevlja (Prvi blok) i toplifikaciju opštine Pljevlja. podzakonske akte u skladu sa Zakonom o IPPC, Program za izgradnju postrojenja za prečišćavanje otpadnih voda i kolektorskog sistema, Akt o proglašenju novog zaštićenog područja Parka prirode Rijeka Zeta, Nacionalni plan zaštite i spašavanja od poplava, Nacionalni plan zaštite i spašavanja od tehničko-tehnoloških nesreća, Informacija o koncesijama na korišćenje šuma i voda, Izvještaj o implementaciji NEAS-a za period juli-decembar 2019, Program monitoringa životne sredine za 2020, Program nonitoringa površinskih i podzemnih voda, Odluka o određivanju osjetljivih područja u vodnom području Jadranskog sliva, Izvještaj o implementaciji AP za smanjenje negativnog uticaja na životnu sredinu, Izvještaj o implementaciji Plana za reorganizaciju i jačanje administrativnih kapaciteta za sektore životne sredine i klimatskih promjena u Crnoj Gori za period 2017-2020, Program gazdovanja šumama za 2020, Izvještaj o implementaciji Akcionog plana za sprovođenje strategije razvoja šumarstva, Akcioni plan protiv bespravnih aktivnosti u šumarstvu, Izvještaj o implementaciji strategije upravljanja hemikalijama, Plan za eliminaciju HCfC supstanci koje oštećuju ozonski omotač, Podzakonski akt za metodologiju određivanja cijene komunalnih usluga, podzakonski akt u skladu sa Zakonom o hemikalijama, Izvještaj o implementaciji nacionalne strategije za kvalitet vazduha i treći izvještaj o implementaciji nacionalne strategije za klimatske promjene.

Nastavlja se implementacija Natura 2000.

U skladu sa Izvještajem Vlade za prvi i drugi kvartal 2020, realizovane su sljedeće obaveze: Izmjene Pravilnika o bližem sadržaju izvještaja o bezbjednosti hemikalija, Pravilnik o postrojenjima koja koriste isparljiva organska jedinjenja, Pravilnik o izmjenama liste klasifikovanih supstanci, Pravilnik o kriterijumima za identifikovanje supstanci kao perzistentnih, toksičnih i vrlo perzistentnih i bioakumulativnih, Pravilnik o graničnim vrijednostima emisija, tehničkim mjerama za izuzeće od primjene graničnih vrijednosti i metodi monitoringa, Pravilnik o sadržaju, formi i načinu popunjavanja zahtjeva za izdavanje integrisane dozvole³.

Nedostatak političke volje, nedovoljna horizontalna koordinacija između državnih organa, kašnjenje u ispunjavanju određenih obaveza dokazuje da su kapaciteti državne uprave ograničeni. Sve to dovodi do slabe implementacije i primjene zakonskih propisa, kašnjenja i odgađanja rokova.

Nedostatak ljudskih resursa je očigledan. Nakon ostavke Ministra održivog razvoja i turizma, Vlada Crne Gore nije imenovala novog ministra.

---

³ Izvještaj o implementaciji Programa pristupanja Crne Gore Evropskoj uniji za I i II kvartal 2020, Podgorica, 20 juli 2020.

Prema Izvješčaju o implementaciji Plana reorganizacije i jačanja administrativnih kapaciteta za sektore životne sredine i klimatskih promjena u Crnoj Gori za period od 2017-2020 angažovano je šest novih službenika u periodu od jula 2018 do decembra 2019 (od kojih su dvoje u dvije inspekcijske službe). Ovaj Plan se značajno razlikuje od NEAS-a⁴ i to treba uskladiti i odrediti jasnu viziju i prioritete. Prema NEAS-u ukupne potrebe su 227 novih zaposlenika (54 za horizontalno akonodavstvo, 10 za kvalitet vazduha, 21 za upravljanje otpadom, 52 za kvalitet voda, 18 za zaštitu prirode, 13 za IPPC, 20 za hemikalije, 5 za buku, 7 za civilnu zaštitu i 27 za klimatske promjene) i 47 u tri inspekcijske službe (ekološka - 24, šume -14 i vode- 9).⁵

Ne postoji održivi finansijski okvir koji može odgovoriti zahtjevnoj implementaciji i primjeni zakonodavstva. Eko-fond je ustanovljen ali još uvijek nije postao operativan. Očekivanje da bi eko-fond mogao služiti kao ključni mehanizam za finansiranje obaveza iz Poglavlja 27 predstavlja izazov u kadrovskom, organizacionom, tehničkom i finansijskom pogledu. Sredstva koja bi mogla biti prikupljena nisu dovoljna da pokriju troškove finansiranja projekata iz oblasti životne sredine i troškove procijenjene u NEAS-u. Na primjer, za "teške" direktive je neophodno da se izrade planovi implementacije i da se u skladu sa takvim planovima planiraju izdvajanja u državnom budžetu.

Očegledno je da neće biti značajnih finansijskih izdvajanja za zatvaranje Poglavlja 27 a koja se vrše direktno iz državnog budžeta nego prije iz kazni propisanih privatnom sektoru. Imajući u vidu lošu stopu naplativosti poreza i kazni u ovom sektoru, postoji opravdana sumnja da će već predložena rješenja u okviru eko-fonda biti u mogućnosti da značajno doprinesu ispunjavanju preuzetih aktivnosti po ovom Poglavlju. Procjenjuje se da ukupni troškovi usklađivanja nominalno iznose EUR 2.108 miliona⁶. Ograničena finansijska sredstva u nadležnim ministarstvima i upravnim organima i dalje zabrinjavaju, posebno u pogledu ukupnih kapaciteta ovih institucija koje treba da obezbijede efikasnu implementaciju i sprovođenje Acquis-a. Prema Zakonu o budžetu za 2020, za Program zaštite životne sredine i komunalni razvoj, izdvojena su sredstva u iznosu od EUR 1.63 miliona ili 0.09% ukupnih troškova tekućih budžetskih sredstava, u 2019 EUR 1.33 miliona ili 0.08%, u 2018 iznos od EUR 1.43 miliona ili 0.09%, u 2017 iznos od EUR 1.8 miliona ili 0.09%, što je više nego nedovoljno za sprovođenje strateških i zakonodavnih aktivnosti u ovoj oblasti.

Finansiranje EPA Monitoring programa za 2020 iznosi EUR 531.737⁷, za 2019 je bilo EUR 410.000, za 2018 EUR 400.000, za 2017 EUR 330,000, dok je u 2016 iznosilo EUR 322,500.

---

⁴ Nacionalna strategija za transpoziciju, implementaciju i primjenu EU Acquis-a u oblasti životne sredine i klimatskih promjena (NEAS) sa Akcionim olanom za period 2016-2020, str. 174

⁵ Nacionalna strategija za transpoziciju, implementaciju i primjenu EU Acquis-a u oblasti životne sredine i klimatskih promjena (NEAS) sa Akcionim olanom za period 2016-2020, str. 140-200

⁶ Nacionalna strategija za transpoziciju, implementaciju i primjenu EU Acquis-a u oblasti životne sredine i klimatskih promjena (NEAS) sa Akcionim olanom za period 2016-2020, str. 118

⁷ Godišnji program monitoringa za 2020, usvojen na 153. sjednici Vlade održane 26 decembra 2019

Nedostatak horizontalnog zakonodavstva između vladinih institucija ozbiljno ugrožava kvalitet zakonodavnih procesa.

Kada je u pitanju saradnja sa civilnim sektorom, neophodna je veća otvorenost i saradnja. Dalje praćenje zakonodavnih aktivnosti od strane institucija EU, bolja komunikacija sa organizacijama civilnog društva u oblasti životne sredine, kao i objavljivanje mišljenja Evropske komisije na nacрте zakona, moglo bi doprinijeti kvalitetu zakonodavnog procesa. Iako nadležne organizacije civilnog društva prate, sudjeluju, raspravljaju i insistiraju na dijalogu o svim važnim procesima od nacionalnog interesa, resorno ministarstvo i nadležne institucije to u velikoj mjeri zanemaruju.

Civilni sektor nema adekvatne finansije niti podršku države što ga sprječava da sprovodi monitoring aktivnosti državnih organa na adekvatan i kontinuiran način.

Javni poziv Ministarstva održivog razvoja i turizma za finansiranje NVO projekata objavljen je sa velikim kašnjenjem (avgust 2019), dok je implementacija odobrenih projekata započela tek u decembru 2019. I pored toga što je javni poziv u 2020 objavljen u prvoj polovini godine, rezultati poziva znatno kasne i do sastavljanja ovog izvještaja (septembar 2020) još uvijek nisu objavljeni. Nije jasno zašto taj postupak toliko kasni, ali je izvjesno da će implementacija ovih projekata započeti do kraja godine.

U ovom izvještajnom periodu nije bilo značajnih promjena u radu inspeksijskih organa (ekološka inspekcija i inspekcija za vode) a broj izvršenih inspeksijskih provjera i utvrđenih neregularnosti ostao je na nivou prethodnih godina.

Broj prijavljenih lica za krivična djela protiv životne sredie povećan je na 11.2% u 2019⁸ (u 2018 je bilo prijavljeno 269 lica, u 2017 381 lice, 380 lica u 2016, u 2015 474 lica, i u 2014 prijavljeno 554 lica).

Prema pojedinačnim krivičnim djelima i prijavljenim licima, zbog krivičnog djela zagađenja životne sredine, nijedno lice (u 2018- 1 lice, u 2017- 1 lice, u 2016-4 lica, u 2015- 1 lice, i u 2014 nije bilo prijavljenih lica); zbog krivičnih djela oštećenja životne sredine 1 lice (u 2018 -6 lica, 2017 - 4 lica, u 2015- 1 lice, i u 2014 nije bilo registrovanih lica); zbog krivičnog djela ubijanja i mučenja životinja i uništavanja njihovih staništa (u 2018- 21 lice, u 2017 - 11 lica, u 2016 - 11 lica, u 2015 - 11 lica i u 2014 - 16 lica); nedozvoljeno rukovanje opasnim materijama – 1 lice; zbog krivičnog djela u šumarstvu – 3 lica; zbog krivičnog djela krađe šuma – 103 lica (u 2018- 121 lice, u 2017 - 121 lice, u 2016- 127 lica, u 2015- 155 lica i u 2014- 194 lica); zbog krivičnog djela nedozvoljenog lova 12 lica (u 2018- 10 lica, u 2017 - 9 lica, u 2016 - 21 lice, u 2015 - 22 lica); zbog krivičnog djela nedozvoljenog ribolova 18 lica (u 2018 - 24 lica, u 2017 - 34 lica, u 2016- 36 lica, u 2015 - 22 lica, i u 2014 - 9 lica); zbog krivičnog djela izgradnje objekata bez prijave i dokumentacije za gradnju 152 lica (u 2018- 73 lica, u 2017 – 199 lica, u 2016- 169 lica, u 2015 - 214 lica, u 2014 – 246 lica); zbog krivičnog djela izgradnje kompleksnog inženjerskog objekta bez građevinske dozvole nijedno lice (u 2018- 8 lica,

---

⁸ Izvještaj o radu Tužilačkog savjeta i Državnog tužilaštva za 2019 (Nacrt); str. 50

u 2017 - 1 lice, u 2016 - 5 lica, u 2015 - 45 lica, u 2014 - 40 lica), zbog bespravnog priključenja na infrastrukturu-3 lica.⁹

Crna Gora mora osigurati adekvatan broj zaposlenih, obuku i sveobuhvatnu koherentnost između svojih planova za usklađivanje i vremenskog rasporeda za jačanje kapaciteta. Potrebno je definisati preciznu podjelu nadležnosti između najrelevantnijih ministarstava i drugih relevantnih institucija i lokalnih vlasti i potrebna je efikasnija koordinacija između ovih institucija.¹⁰ Potrebna je veća otvorenost i povjerenje prema civilnom društvu. Dalji monitoring zakonodavnih aktivnosti, od strane institucija EU, bolja komunikacija sa organizacijama civilnog društva za životnu sredinu, kao i objavljivanje mišljenja Evropske komisije o nacrtima zakona koje priprema Vlada, doprinijeće kvalitetu zakonodavnog procesa.

HORIZONTALNO ZAKONODAVSTVO

U oblasti **horizontalnog zakonodavstva**, u periodu od oktobra 2019 do septembra 2020 nema napretka u usklađivanju sa relevantnim EU Acquis-om u ovoj oblasti.

Implementacija zakonodavstva i dalje ostaje izazov, naročito u dijelu pristupa informacijama u posjedu državnih organa, procesuiranje odgovornih za ekološki kriminal, kao i adekvatna implementacija SEA i EIA mehanizma, naročito na lokalnom nivou. Neophodno je poboljšati i koordinirati procedure SEA i EIA i uskladiti procedure sa mehanizmom ocjene prihvatljivosti zahvata na ekološku mrežu (AA). Od velike je važnosti sudjelovanje civilnog društva, pristup pravdi i odgovornost za štetu u životnoj sredini kao ključna pitanja za efektivnu primjenu pravne tekovine EU.

Nedostaje realizacija Plana implementacije za Direktivu 2008/99 Evropskog parlamenta i Savjeta od 19 novembra 2008 o zaštiti životne sredine kroz Krivični zakonik i za Preporuke 2001/331 od 4 aprila 2001 koje obezbjeđuju minimalne kriterijume za inspekciju zaštite životne sredine u državama članicama EU.

Saradnja sa civilnim sektorom i lokalnim zajednicama i dalje ostaje izazov, naročito u dijelu ranog informisanja i konsultovanja.

PREGLED I OCJENA STANJA

U ovom izvještajnom periodu nisu usvajani novi zakoni i/ili podzakonska akta.

Monitoring životne sredine takođe predstavlja poseban izazov. Još uvijek nije usvojena Informacija o stanju životne sredine za 2019. Kolizija zakona može dovesti do njihovog neadekvatnog sprovođenja (Zakon o životnoj sredini, Zakon o vodama, Zakon o zaštiti prirode).

Shodno izvještaju o implementaciji NEAS-a sa AP za period juli-decembar 2020, nisu pripremljeni i usvojeni podzakonski akti u skladu sa Uredbom 268/2010/EU od 20 marta 2010 o primjeni Direktive 2007/2/EC Evropskog parlamenta i Savjeta u pogledu

⁹ Izvještaj o radu Tužilačkog savjeta i Državnog tužilaštva za 2019 (Nacrt);

¹⁰ Sektorski planski dokument, Crna Gora –Životna sredina i klimatske akcije, str. 41

pristupa skupovima i servisima prostornih podataka država članica od strane institucija i tijela Evropske zajednice pod usklađenim uslovima i Odluke 2009/442/EC o implementaciji Direktive 2007/2/EC Evropskog parlamenta i Savjeta u pogledu monitoringa i izvještavanja.

OBRAZLOŽENJE

U ovoj oblasti želimo da istaknemo potrebu za boljom koordinacijom sprovođenja procedura SEA i EIA i usklađivanje procedura sa mehanizmom ocjene prihvatljivosti zahvata na ekološku mrežu (AA). **Ne postoji zakonska obaveza sprovođenja SEA na koncesione akte** i planove. Nedostaje efikasna koordinacija između zainteresovanih strana.

Procjena uticaja na životnu sredinu, uzimajući u obzir moguće uticaje, alternativna rješenja i neophodne mjere ublažavanja i kompenzacije, mora se unaprijediti. Kvalitet elaborata o procjeni uticaja i process javnih konsultacija sa civilnim društvom i drugim zainteresovanim stranama treba poboljšati. Nedostaje efikasna koordinacija između zainteresovanih strana.

Kapaciteti odgovornih institucija su niski; nedostaje adekvatno učešće javnosti i prisutan je veliki uticaj investitora, naročito na lokalnom nivou.

Predložene **mjere za smanjenje uticaja su često neadekvatne i neprihvatljive** dok je u praksi evidentan **izostanak** mjera kontrole. To je bilo najočiglednije u slučaju malih hidroelektrana koje su već izgrađene u stavljene u funkciju. Tokom ovog ljeta, zabilježeni su mnogi slučajevi kada su rječna korita na kojima su već izgrađena postrojenja presušila zbog neadekvatnih mjera za smanjenje uticaja ili izostanka mjera kontrole.

Potrebna je bolja implementacija i primjena Direktive o pristupu informacijama i bolje transponovanje, implementacija i primjena Direktiva o pristupu pravdi i učešću javnosti.

Direktiva 2008/99/EC je transponovana u visokom procentu, ali je izazov implementacija. Sprovođenje Direktive 2008/99/EC nije na zadovoljavajućem nivou zbog nejasnih odredbi Krivičnog zakonika, mogućnosti subjektivne interpretacije od strane učesnika u postupku i nedovoljnog kapaciteta inspekcije, tužilaštva, sudstva i sudskih vještaka. Obektivne mane i problemi vezani su za zakonske odredbe Krivičnog zakonika, Glava XXV, koja se odnosi na krivična djela iz oblasti zaštite životne sredine. Posebno značajan problem je način na koji sudovi tumače zakonske standarde ("zagađenje u većoj mjeri ili na većoj površini", "opasnost po život ili zdravlje ljudi", "uništavanje flore i faune u većoj mjeri").

Tokom 2019, ekološka inspekcija je izvršila 2.586 inspeksijskih pregleda (redovnih 1.463, po inicijativi 185, na zahtjev 27 i kontrolnih pregleda 911). Utvrđene su 1.224

nepravilnosti. Shodno prethodnom izvještaju bilo je 2.237 inspekcijskih pregleda (redovnih 1.438, po inicijativi 123 i kontrolnih pregleda 676). Utvrđene du 783 nepravilnosti. Novčane kazne su bile izrečene u ukupnom iznosu od 8.700,00€, sa 78 zahtjeva za pokretanje prekršajnog postupka i 1 krivična prijava.¹¹

Usvojeno je 909 rješenja na osnovu: Zakona u upravljanju otpadom (255), Zakona o životnoj sredini (183), Zakona o kvalitetu vazduha (61), Zakona o zaštiti od buke (9), Zakona o procjeni uticaja na životnu sredinu (174), Zakona o zaštiti od jonizirajućeg zračenja i radijacionoj sigurnosti (123), Zakona o zaštiti prirode (18), Zakona o hemikalijama (38), Zakona o integrisanom sprječavanju i kontroli zagađivanja životne sredine (6), Zakona o zaštiti od nejonizirajućeg zračenja (35), Zakona o oštećenju životne sredine (6). Zakona o nacionalnim parkovima (1). Od ukupnog broja, broj rješenja koja se odnose na zabranu obavljanja djelatnosti je 11.¹²

Inspekcija za vode je izvršila 421 inspekcijski pregled (redovnih 222, po inicijativi 117 i kontrolnih pregleda 82). Utvrđene su 82 nepravilnosti. Shodno prethodnom izvještaju, izvršen je 431 inspekcijski pregled (redovnih 200, po inicijativi 119 i kontrolnih pregleda 112) u kojima su utvrđene 73 nepravilnosti. Novčane kazne su bile izrečene u ukupnom iznosu od 6.630,00 €, sa 13 zahtjeva za pokretanje prekršajnog postupka i 10 krivičnih prijava.¹³

Upravni i sudski postupci nisu efikasni kao ni pristup informacijama o životnoj sredini, učešću javnosti i pravdi.

Izostaje implementacija Direktive 2004/35/EC (ELD) o odgovornosti za životnu sredinu u pogledu sprječavanja i otklanjanja štete u životnoj sredini.

Saradnja sa civilnim sektorom često predstavlja samo formalnost dok je u suštini nema.

IZAZOVI

Poštovanje pravno obavezujućih pravila za sprovođenje procedura procjene uticaja na životnu sredinu i sprovođenje principa Arhuške konvencije su ključni elementi efikasnog horizontalnog sektora.

Evidentni su nedostaci poput: nejasno određenog nivoa stručnosti lica koja pružaju konsultantske usluge, nepostojanje kriterijuma o relevantnosti i starosti podataka, neadekvatna lista projekata za koje je obavezna EIA.

Poseban izazov predstavlja i neadekvatan monitoring životne sredine.

¹¹ Izvještaj o radu Uprave za inspekcijske poslove u 2019, str. 82: <http://www.uip.gov.me/biblioteka/dokument>

¹² Izvještaj o radu Uprave za inspekcijske poslove u 2019, str. 82: <http://www.uip.gov.me/biblioteka/dokument>

¹³ Izvještaj o radu Uprave za inspekcijske poslove u 2019, str.87: <http://www.uip.gov.me/biblioteka/dokument>

Neophodno je dalje napredovanje u implementaciji preostalih horizontalnih Direktiva EU kao što je Direktiva o zločinu prema životnoj sredini i Direktiva o odgovornosti za životnu sredinu.

Prema Izvještajima NEAS-a, nisu realizovane sljedeće obaveze: pravilnici za transpoziciju Uredbe 268/2010/EU i Odluke 2009/442/EC nisu izrađeni i usvojeni.

KLJUČNE PREPORUKE

Izmjenama i dopunama Zakona o strateškoj procjeni uticaja uspostaviti zakonsku obavezu sprovođenja SEA na planove davanja koncesija na vodotocima za potrebe proizvodnje energije (izgradnja malih HEE) u cilju procjene kumulativnih uticaja na ekosisteme, biodiverzitet, klimatske promjene i druge aspekte. Neophodno je takođe unaprijediti procedure davanja koncesija i uspostaviti SEA procedure za koncesione planove u oblasti šumarstva i lovstva.

Potrebno je donijeti nedostajuća podzakonska akta za dalju transpoziciju Uredbe 268/2010/EU i Odluke 2009/442/EC.

Raditi na implementaciji Arhuške konvencije i ojačavanju transparentnosti vođenja procesa ne samo kroz formalno uključivanje civilnog sektora, već i kroz uvažavanje svih relevantnih učesnika uključujući lokalne zajednice i medije.

Definisati saradnju i implementaciju sa privrednim subjektima, potencijalnim zagađivačima životne sredine i osiguravajućim društvima u cilju stvaranja preduslova za adekvatnu primjenu Zakona o odgovornosti za štetu u životnoj sredini.

Uspostaviti saradnju između nadležnih institucija za implementaciju Zakona o životnoj sredini i Zakona o pristupu informacijama i pojednostaviti proceduru pristupa informacijama.

Uspostaviti redovan i kontinuirani dijalog kada su u pitanju odluke koje se odnose na velike zahvate u zaštićenim, čak i potencijalno zaštićenim oblastima ili zahvate koje ih neposredno ugrožavaju.

Jačati kapacitete inspekcije, dosljedno primjenjivati mjere inspeksijskog nadzora.

Jačati kapacitete Agencije za zaštitu prirode i životnu sredinu i lokalnih samouprava za implementaciju SEA i EIA.

Jačati kapacitete institucija nadležnih za implementaciju Krivičnog zakonika i Zakona o prekršajima u cilju potpune implementacije Direktive o ekološkim krivičnim djelima i Direktive o ekološkoj odgovornosti. Pripremiti Izmjene i dopune Zakona i pojasniti definicije u vezi uticaja na životnu sredinu.

Poštovati principe održivog razvoja kao okvira za projekte sa očiglednim negativnim uticajima na životnu sredinu.

Uzeti u obzir interese i specifičnosti lokalnih zajednica prilikom razvoja projekata, posebno u upravljanju vodama, otpadom i obnovljivim izvorima energije.

Uspostaviti potrebnu IT infrastrukturu i adekvatno osoblje za funkcionisanje EIONET mreže.

Uspostaviti bolju saradnju i implementaciju između SEA, EIA i AA posebno za područja NATURA 2000, EMERALD i UNESCO.

Uspostaviti kontinuirani dijalog u vezi zahvata u zaštićenim područjima i/ili planiranim zaštićenim područjima i pažljivo procijeniti uticaj takvih zahvata.

Konsultovati lokalne vlade, njihove specifičnosti i interese u vezi razvojnih projekata, posebno u oblasti upravljanja vodama, otpadom i obnovljivim izvorima energije.

II KVALITET VAZDUHA

U oblasti **kvaliteta vazduha**, u period od oktobra 2019 do septembra 2020, ostvaren je dalji napredak u implementaciji Direktive 2008/50 i Direktive 2004/10.

Implementacije Direktive 2016/2284 se mora ubrzati. Urađen je projekat TAIEX.

Započeto je širenje mreže stanica za monitoring kvaliteta vazduha. Povećan je broj mjernih stanica.

Implementacija usvojenih akcionih planova, implementacija planova kvaliteta vazduha, kontrola kvaliteta brodskih goriva, uspostavljanje maksimalnih nacionalnih emisija i priprema Nacionalnog programa za progresivno smanjenje emisija i potpuna implementacija i dalje predstavljaju izazov.

Shodno Izvještaju o implementaciji Nacionalne strategije za kvalitet vazduha samo su 2 mjere od ukupno 10 implementirane. Implementacija 6 mjera je u toku dok 2 nisu realizovane.

U cilju poboljšanja stanja u ovoj oblasti, neophodno je raditi na jačanju implementacije i primjene zakona. Održivo finansiranje i kadrovski ojačane institucije su preduslov napretka. Potrebno je uspostaviti potpuno funkcionisanje sistema za monitoring kvaliteta vazduha kako bi se obezbijedili nepristrasni podaci o kvalitetu vazduha u zemlji. Potrebno je uspostaviti sistem kontrole kvaliteta brodskih goriva.

PREGLED I OCJENA STANJA

U ovom izvještajnom periodu usvojen je Pravilnik o izmjenama i dopunama Pravilnika o tehničkim standardima za zaštitu vazduha od emisije isparljivih organskih jedinjenja koje nastaju skladištenjem, pretakanjem i distribucijom motornih benzina čime je transponovana Direktiva 2014/99/EU.

U dijelu implementacije u toku je realizacija remedijacije deponije TE Pljevlja, sanacija jalovišta Gradac, priprema studije o unapređenju javnog putničkog saobraćaja, sprovođenje edukativne kampanje o negativnim uticajima paljenja pojoprivrednog otpada i izgradnja prve faze infrastrukture za toplifikaciju Pljevalja.

Vlada Crne Gore je 16 jula 2020 usvojila Izvještaj o implementaciji Nacionalne strategije za kvalitet vazduha sa Akcionim planom za 2019, bez održavanja sjednice¹⁴. U Izvještaju se navodi da su implementirane 2 mjere od ukupno 10, implementacija 6 mjera je u toku a 2 još uvijek nisu realizovane¹⁵.

Uspostavljeni sistem izvještavanja o kvalitetu vazduha u realnom vremenu još nije postao operativan¹⁶. Mjesečni izvještaji su dostupni na web sajtu.

Shodno NEAS izvještajima, planirana obaveza u dijelu transpozicije je realizovana od strane Ministarstva održivog razvoja i turizma u pogledu usvajanja podzakonskog akta. Međutim, sve obaveze u dijelu implementacije još uvijek nisu realizovane.

OBRAZLOŽENJE

Iz Izvještaja o implementaciji Nacionalne strategije upravljanja kvalitetom vazduha može se zaključiti da bi se dio koji se odnosi na implementaciju mogao ubrzati.

Raspoloživi izvještaji o kvalitetu vazduha prezentirani su na web sajtu Agencije za zaštitu prirode i životne sredine za period od oktobra 2019 do avgusta 2020.¹⁷

Prosječna koncentracija PM_{2.5} čestica na godišnjem nivou je bila iznad propisane granične vrijednosti za cijelu centralnu i sjevernu zonu u januaru i februaru 2020.

U ovom izvještajnom periodu Pljevlja su imala 97 dana prekoračenja srednjih graničnih koncentracija PM₁₀ i 14 dana prekoračenja srednjih graničnih koncentracija SO₂.

---

¹⁴ U skladu sa mjerama protiv COVID 19

¹⁵ Izvještaj o implementaciji Nacionalne strategije upravljanja kvalitetom vazduha za 2019, http://www.gov.me/sjednice_vlade_2016

¹⁶ <http://www.epa.org.me/vazduh/index.php/postaja/1>

¹⁷ <https://epa.org.me/mjesečni-izvještaji-o-kvalitetu-vazduha/>

U opštini Bar zabilježena su 4 dana sa prekoračenjem prosječnih dnevnih koncentracija suspendovanih PM10 čestica.

U Podgorici, u mjernoj stanici Blok V 53 dana su bila opterećena visokim koncentracijama PM10, a u mjernoj stanici Zabjelo 67 dana je bilo opterećeno visokim koncentracijama PM10.

U Nikšiću, 59 dana je bilo opterećeno visokim koncentracijama PM10.

U Bijelom Polju, 105 dana je bilo opterećeno visokim koncentracijama PM10.

U Kotoru, 3 dana su bila opterećena visokim koncentracijama PM 10.

Sistem praćenja kvaliteta vazduha je unaprijeđen ali ga treba stalno unaprijeđivati što je neophodno zbog čestog pogoršanja kvaliteta vazduha u većim aglomeracijama. Došlo je do proširenja mreže mjernih stanica za praćenje kvaliteta vazduha sa tri nove stanice.

U dijelu koji se odnosi na izgradnju kapaciteta za upravljanje kvalitetom vazduha, tokom 2019 realizovan je IPA projekat "Jačanje kapaciteta za upravljanje kvalitetom vazduha u Crnoj Gori" u iznosu od € 1.1 milion, u okviru kojeg je nabavljena, instalirana i puštena u rad nova oprema za praćenje i analizu kvaliteta vazduha. Postavljene su tri nove mjerne tačke za praćenje kvaliteta vazduha što je bila obaveza u okviru revizije projekta zona kvaliteta vazduha, dok su novi mjerni instrumenti instalirani na postojećim mjernim tačkama i izvršeno premještanje mjernih tačaka na reprezentativnije lokacije gdje je to bilo moguće i potrebno.

Krajem 2019, Ministarstvo održivog razvoja i turizma pružilo je finansijsku podršku saradnji između Agencije za zaštitu prirode i životne sredine i Austrijske agencije za životnu sredinu koja je rezultirala izradom inventara emisija zagađujućih materija u vazduh za period 2012-2018 i ažuriranjem popisa za kompletnu vremensku seriju od 1990 u skladu sa inoviranom metodologijom. Ažurirani inventar je kompletiran u martu 2020.

Nacrt Programa za kontrolu zagađenja finaliziran je u septembru 2019 i sada je u toku njegovo ažuriranje u skladu sa inoviranim inventarom emisija zagađujućih materija. Ovaj Program će biti sastavni dio inovirane Strategije upravljanja kvalitetom vazduha za period 2020-2024.¹⁸

IZAZOVI

---

¹⁸ Izvještaj o implementaciji Nacionalne strategije kvaliteta vazduha u 2019, str. 5

Problemi u implementaciji su: projekcije i verifikacija emisija, poboljšanje podataka o emisijama/tačnosti podataka iz inventara; procjena kritičnih opterećenja i nedostatak specifičnih znanja u ovoj oblasti u ključnim institucijama.

Najveći izazov u oblasti kvaliteta vazduha je postizanje propisanog kvaliteta vazduha u svim zonama. Povećana koncentracija suspendovanih čestica PM, naročito u opštini Pljevlja, Bijelo Polje, Podgorica i Nikšić tokom sezone grijanja, je zabrinjavajuća kako zbog učestalosti tako i količine koncentracija, uprkos činjenice da su ove opštine, sa izuzetkom Bijelog Polja, usvojile akcione planove za poboljšanje kvaliteta vazduha.

Uočljiv je trend pogoršanja kvaliteta vazduha u opštinama u kojima nema mjernih stanica (na primjer, Cetinje, Berane), tako da ne postoje podaci o kvalitetu vazduha za ove opštine.

Neophodan je konkretan podsticaj za ekološki prihvatljivije načine grijanja. Ne poštuju se savremeni ekološki standardi kvaliteta vazduha za industrijske zagađivače čije emisije zagađujućih materija nesporno utiču na kvalitet vazduha, niti redovne inspeksijske kontrole kojima bi se utvrdila obaveza zagađivaču da promijeni filterska postrojenja u skladu sa standardima.

Ne postoji koordinacija strateških aktivnosti sa sektorom saobraćaja kako bi se razmotrila mogućnost izmjene režima saobraćaja u najužim gradskim jezgama.

Nedostaju specifična stručna znanja u ovoj oblasti, naročito u ključnim institucijama za transponovanje, implementaciju i primjenu zakonodavstva, a evidentan je i nedostatak finansijskih kapaciteta.

Većina domaćinstava još uvijek nije energetska efikasna što dovodi do veće potrošnje energije, sagorijevanja većih količina čvrstih goriva i na kraju do lošijeg kvaliteta vazduha.

Ne vrši se praćenje kvaliteta unutrašnjeg vazduha niti procjena kumulativnih uticaja zagađenja na javno zdravlje.

KLJUČNE PREPORUKE

Postaviti zdravlje građana kao prioritet u kreiranju javnih politika i unaprijediti kvalitet zdravstvene statistike kroz poboljšanje registra medicinskih podataka, posebno u dijelu definisanja i evidentiranja u okviru zdravstvenog informacionog sistema da bi se omogućila dalja istraživanja o uticaju zagađenja vazduha na zdravlje ljudi.

Potrebni su konkretni podsticaji za ekološki prihvatljivije načine grijanja. Neophodno je unaprijediti nadzor i kontrolu kvaliteta u proizvodnji peleta.

Imajući u vidu da se u domaćinstvima najčešće koriste neefikasne peći na čvrsta goriva, neophodno je kritički razmotriti ne samo rokove za transponovanje ove Direktive već

takođe i dozvoljene granične vrijednosti emisija u skladu sa Direktivom 2009/125/EU o ekološkom označavanju.

Unaprijediti kapacitete državne mreže za praćenje kvaliteta vazduha tako što će se obuhvatiti sve opštine na teritoriji Crne Gore, obezbijediti servisiranje opreme za mjerenje unutar granica države i vršiti redovno servisiranje u periodu najmanjeg stepena zagađenja.

Obezbijediti adekvatna sredstva u budžetu za praćenje kvaliteta vazduha.

Pouzdana podaci o kvalitetu vazduha su od ključne važnosti za pokretanje mehanizama za zaštitu kvaliteta vazduha.

Uspostaviti koordinaciju strateških aktivnosti između sektora životne sredine i sektora saobraćaja kako bi se razmotrila mogućnost izmjene režima saobraćaja u najužim gradskim jezgrima. Ažurirati Strategiju razvoja saobraćaja koja bi se na adekvatan način bavila zagađenjem vazduha kao posljedicom intenzivnog i neodrživog saobraćaja i omogućila efikasno rješavanje ovog problema.

Poštovati savremene ekološke standarde kvaliteta vazduha za industrijske zagađivače čije emisije zagađujućih materija utiču na kvalitet vazduha.

Sprovoditi redovne inspeksijske kontrole kojima bi se utvrdila obaveza zagađivaču za promjenu filterskih postrojenja u skladu sa standardima.

Ažurirati inventar zagađujućih materija u vazduhu i prekursore ozona.

Obezbijediti opremu za rekuperaciju VOC-a u skladištima, transportu i distribuciji goriva do benzinskih stanica i tokom punjenja goriva u motorna vozila.

Uspostaviti mehanizam kontrole kvaliteta brodskih goriva.

Jačati kapacitete ključnih institucija za transponovanje implementaciju i primjenu zakonodavstva stručnim kadrom sa specifičnim znanjem neophodnim za ostvarivanje napretka u ovoj oblasti.

Obezbijediti potrebna finansijska sredstva za implementaciju i primjenu zakonodavstva u ovoj oblasti.

III UPRAVLJANJE OTPADOM

U periodu od oktobra 2019 do septembra 2020 nema napretka u oblasti upravljanja otpadom u pogledu transpozicije.

Nivo implementacije EU Acquis-a u ovoj pod-oblasti i dalje je veoma ograničen i još uvijek se moraju preduzimati mnogi drugi važni koraci kao što je uspostavljanje adekvatne mreže za odlaganje otpada, određivanje prioriteta sa smanjenje i prevenciju otpada, uspostavljanje registra za proizvođače otpada.

Nije postignuto dalje usklađivanje sa Direktivom 2008/98, Direktivom 94/62, Direktivom 1999/31, Direktivom 2006/66, Direktivom 93/86, Direktivom 2012/19, Direktivom 2011/65, Direktivom 2000/53, Direktivom 86/278, Direktivom 2006/21 i Uredbom 493/2012.

Neophodno je implementirati opcije za upravljanje otpadom uz poštovanje EU standarda i primjenu hijerarhijskog pristupa: redukcija količine proizvedenog otpada, maksimalno recikliranje i ponovna upotreba, ograničavanje spaljivanja materijala koji se ne mogu reciklirati, ukidanje odlaganja nepovratnog otpada i otpada koji se ne reciklira, obezbjeđivanje potpune implementacije ciljeva politike upravljanja otpadom.

Da bi se osigurao adekvatan sistem upravljanja otpadom neophodno je obezbijediti poštovanje principa održivog razvoja, transparentnost i odgovornost u upravljanju otpadom. Budući projekti treba da se razvijaju i implementiraju efikasno. Interese lokalnih zajednica treba uzeti u obzir prilikom realizovanja aktivnosti u ovoj oblasti. Procjene uticaja projekata u ovoj oblasti ne treba sprovoditi "pro forma" već na adekvatan način kako bi se pokazao uticaj na ostale segmente životne sredine.

Neophodno je uložiti značajne napore u smislu strateškog planiranja i investiranja da bi se implementirala Nacionalna strategija upravljanja otpadom do 2030 i Nacionalni plan upravljanja otpadom za period 2015-2020.

Uspostaviti sistem odvojenog prikupljanja ostalih posebnih kategorija otpada.

Postoji urgentna potreba za ukidanjem nelegalnog odlaganja otpada i korišćenja privremenih odlagališta u svim opštinama. Neophodno je uspostavljanje infrastrukture za odvojeno sakupljanje otpada i reciklažu.

Lokalni akcioni planovi se moraju implementirati.

U oblasti **upravljanja otpadom** u ovom izvještajnom periodu nije bilo aktivnosti u dijelu koji se tiče transpozicije.

Shodno Izvještaju o implementaciji NEAS-a i AP-a iz decembra 2019, obaveze koje se odnose na transpoziciju Direktive 2008/98, Direktive 94/62, Direktive 2006/66, Direktive 93/86, Direktive 2012/19, Direktive 2011/65, Direktive 2000/53, Direktive 86/278, Direktive 2006/21 i Uredbe 493/2012 nisu realizovane.

Usvojen je Pravilnik o metodologiji određivanja cijene komunalnih usluga.

OBRAZLOŽENJE

Osnovni principi upravljanja otpadom definsani Nacionalnom strategijom upravljanja otpadom do 2030 i Nacionalnim planom upravljanja otpadom u periodu 2015-2020 nisu primijenjeni. Veoma veliki broj lokalnih samouprava odlaže otpad na privremenim deponijama a evidentno je i postojanje velikog broja nelegalnih odlagališta. Zbog odsustva primarne selekcije i velikog broja organskih komponenti u sastavu čvrstog komunalnog otpada, deponije su izvori emisije gasova sa efektom staklene bašte (metan).

Informacija o državnom monitoringu nije usvojena i ne postoje validni podaci o potencijalnom zagađenju zemljišta zbog neselektovanog i nepropisno odloženog industrijskog ili komunalnog otpada.

Izvještaj o implementaciji Nacionalnog plana upravljanja otpadom nije usvojen u ovom izvještajnom periodu.

IZAZOVI

Osnovni problem u ovoj oblasti je **nedefinisanje jasne i konačne odluke na nacionalnom nivou o izboru opcije upravljanja otpadom**, te shodno tome ni lokalni planovi ne nude kvalitetna rješenja, odnosno lokalne samouprave su ograničene u kreiranju dugoročnih rješenja adekvatnog upravljanja otpadom.

Dodatni problem su niska **stopa reciklaže, nepostojanje adekvatnih statističkih podataka o količinama otpada i nekompatibilnost tih podataka između nadležnih institucija, kao i loša komunalna infrastruktura**. Sistem za selektivno odlaganje otpada nije uspostavljen, **veliki broj lokalnih samouprava odlaže otpad na nelegalnim smetlištima/odlagalištima, dok je evidentno postojanje velikog broja nelegalnih odlagališta**. Ne postoje mjere za podsticanje ponovne upotrebe, reciklaže i selektivnog sakupljanja otpadnih materijala.

Problem je takođe i pitanje odlaganja kanalizacionog mulja koje je obrađeno u Planu upravljanja otpadnim vodama pripremljenom u 2019. Mada je propis dobar i jasan, čini se da su praktična i ekološki prihvatljiva rješenja daleko od toga da budu primijenjena u praksi i da ovaj problem zahtijeva hitnu pažnju i odgovarajuća rješenja.

Odlaganje životinjskog otpada ostaje i dalje problem zbog nedostatka infrastrukture, relevantnih podataka i odgovarajuće opcije za pravilno odlaganje ove vrste otpada.

Najveći izazov u Crnoj Gori u oblasti upravljanja otpadom je uspostavljanje adekvatne infrastrukture koja bi omogućila sistem selekcije/reciklaže otpada, sanaciju brojnih nelegalnih deponija širom Crne Gore, utvrđivanje lokacije za odlaganje industrijskog otpada i uspostavljanje efikasnog nadzora. Loša opremljenost lokalnih preduzeća je zabrinjavajuća. Nedostatak kontejnera u seoskim područjima i dalje zabrinjava, s obzirom na to da se otpad pali ili odlaže u potocima ili rijekama.

Sanacija neuređenih odlagališta otpada u Crnoj Gori i dalje predstavlja izazov za sve lokalne samouprave.

U Crnoj Gori, odlaganje i dalje predstavlja najzastupljeniji metod za konačno rješavanje pitanja generisanog otpada.

Atomobilske gume i dalje predstavljaju problem i često dolazi do njihovog paljenja među romskom populacijom. To je uobičajen problem u Podgorici koji doprinosi lošem kvalitetu vazduha.

Ne postoji deponija za neopasni građevinski otpad. Stoga se velike količine ove vrste otpada odlažu u koritima rijeka. Tokom izgradnje autoputa Bar- Boljari, ogromne količine građevinskog otpada odlagane su u rijeku Taru i u njenoj blizini i tako ugrozile kvalitet vode.

Svakako, najveći izazov predstavlja uspostavljanje efikasnog i održivog sistema inspekcije kao i adekvatnih kaznenih politika koje će se dosljedno primjenjivati.

KLJUČNE PREPORUKE

Izraditi i usvojiti Nacionalni plan upravljanja otpadom u Crnoj Gori za period 2021-2026.

Usvojiti lokalne Planove upravljanja otpadom za sve jedinice lokalne samouprave usklađene sa novim Nacionalnim planom upravljanja otpadom.

Ubrzati rad na rješavanju problema sa privremenim deponijama.

Riješiti pitanje deponije opasnog otpada.

Ubrzati transpoziciju Direktive 2008/98, Direktive 94/62, Direktive 2006/66, Direktive 93/86, Direktive 2012/19, Direktive 2011/65, Direktive 2000/53, Direktive 86/278, Direktive 2006/21 i Uredbe 493/2012 i usvojiti set podzakonskih akata.

Lokalni akcioni planovi se moraju implementirati. Pratiti implementaciju lokalnih planova upravljanja otpadom, posebno u dijelu dostizanja predviđenih ciljeva u pogledu reciklaže.

Sanirati postojeća odlagališta komunalnog otpada i neopasnog građevinskog otpada.

Riješiti problem starih automobilskih guma.

Odrediti lokacije za odlaganje neopasnog građevinskog otpada.

Uspostaviti sistem odvojenog sakupljanja drugih posebnih kategorija otpada.

Postojeći sistem je neodrživ i štetan po životnu sredinu i zdravlje stanovništva. Neophodno je uložiti posebne napore u svrhu odvajanja opasnog i komunalnog otpada.

Uspostaviti sistem primarne selekcije, po principu barem minimalnog razdvajanja na "vlažnu" i "suvu" kantu.

Smanjiti količine biorazgradivog komunalnog otpada i promovisati kompostiranje.

Unaprijediti sistem kontrole upravljanja otpadom sa specijalnim naglaskom na kretanje i odlaganje otpada.

Razvijati partnerstvo sa civilnim sektorom i uključiti ga u proces izrade novih propisa i praćenje primjene postojećih.

Kreirati ekonomski model koji će motivisati lokalne vlasti da odlažu otpad na sanitarnim deponijama i ubrzaju process zatvaranja i remedijacije nelegalnih deponija/odlagališta.

Obezbijediti preduslove za primjenu principa hijerarhije upravljanja otpadom sa naglaskom na prevenciji, ponovnoj upotrebi i reciklaži otpada.

Obezbijediti sistem izvještavanja javnosti za emisije sa deponija/odlagališta kojima upravljaju javna komulna preduzeća.

Raditi na podizanju svijesti građana o značaju uspostavljanja sistema upravljanja otpadom i štetnim posljedicama neadekvatnog upravljanja otpadom po zdravlje stanovništva i životnu sredinu.

Jačati kapacitete institucija na svim nivoima u svrhu praćenja i sprovođenja implementacije svih propisa.

Obezbijediti sredstva za finansiranje projekata sanacije deponija/odlagališta, uvođenje selektivnog sakupljanja otpada, izgradnju transfernih stanica i izgradnju sanitarnih deponija.

Obezbijediti sredstva za informisanje i edukaciju o značaju uspostavljanja sistema upravljanja otpadom i, u partnerstvu sa organizacijama civilnog sektora i medijima, raditi na informisanju i edukaciji stanovništva.

Uvesti ekonomske mjere za smanjenje otpada koji odlazi na deponije bez ikakve prethodne obrade.

Uvesti depozitni sistem za ambalažni otpad.

Razmotriti mogućnost postavljanja kontejnera za selektivno odlaganje stakla i plastike u velikim marketima u cilju motivisanja građana za primarnu selekciju otpada i podizanje svijesti o značaju recikliranja otpada.

Uključiti ruralna područja u sistem pružanja komunalnih usluga od strane nadležnih preduzeća.

Raditi na uspostavljanju planirane infrastrukture u skladu sa Nacionalnim planom.

Promovisati smanjenje količine deponovanog biorazgradivog otpada na deponijama, ponovnu upotrebu otpada, reciklažu i prevenciju stvaranja otpada.

Otpad koji se odlaže ne deponijama ograničiti na neizbježni minimum.

Regulisati upravljanje posebnim vrstama otpada, kao što je medicinski, veterinarski, elektronski, građevinski i rudarski otpad.

Unaprijediti koordinaciju između glavnih aktera u oblasti upravljanja otpadnim vodama i otpadom što predstavlja preduslov za rješavanje problema sve većih količina kanalizacionog mulja koji se proizvodi u postrojenjima za prečišćavanje otpadnih voda.

Otpočeti sa uspostavljanjem sistema za odlaganje, sakupljanje i tretman ambalažnog otpada, baterija, akumulatora i starih vozila.

Pripremiti strategiju za odlaganje i dekontaminaciju opreme i otpada koji sadrži PCB i PCT, kao i Program analize zemljišta i vodič o mogućnostima i načinu upotrebe obrađenog kanalizacionog mulja.

Omogućiti javni uvid u statistiku sakupljanja i upravljanja otpadom i omogućiti funkcionisanje jedinstvenog sistema sakupljanja podataka o vrstama i količinama otpada.

Raditi na edukaciji građana i podizanju svijesti o ovoj oblasti životne sredine.

Obezbijediti video nadzor na nelegalnim odlagalištima i procesuirati počinioc.

Odrediti lokacije za odlaganje građevinskog otpada.

Jačati administrativne kapacitete na državnom nivou, posebno kapacitete Uprave za inspeksijske poslove, kao i kapacitete komunalnih inspekcija na lokalnom nivou.

Jačati saradnju između državnih i lokalnih vlasti.

Neophodno je uložiti značajne napore u smislu strateškog planiranja i investiranja da bi se implementirala Nacionalna strategija upravljanja otpadom do 2030 i Nacionalni plan upravljanja otpadom za period 2015-2020.

Postoji urgentna potreba za ukidanjem (remediation) nelegalnog odlaganja otpada i korišćenja privremenih odlagališta u svim opštinama. Neophodno je uspostavljanje infrastrukture za odvojeno sakupljanje otpada i reciklažu.

IV KVALITET VODA

U oblasti kvaliteta voda, u periodu od oktobra 2019 do septembra 2020, ostvaren je napredak u usklađivanju sa Direktivom 2008/56.

Ostvaren je napredak u implementaciji u vezi obaveza iz NEAS-a. Uspostavljena je monitoring mreža za površinske i podzemne vode u skladu sa Direktivom 2006/118 i usvojen Prvi program monitoringa površinskih i podzemnih voda.

Planovi upravljanja za dva rječna sliva su pripremljeni ali još nisu usvojeni.

Još nije počela izrada Nacionalne strategije o moru.

Usvojen je Program izgradnje postrojenja za prečišćavanje otpadnih voda.

Usvojen je Plan upravljanja komunalnim otpadnim vodama u Crnoj Gori (2020-2035).

Usvojen je Nacionalni plan zaštite i spašavanja od poplava.

Nedostatak finansijskih sredstava za izgradnju ili modernizaciju sistema za sakupljanje i prečišćavanje gradskih otpadnih voda i sistema vodosnabdijevanja, kao i nejasna podjela odgovornosti između nadležnih organa i dalje predstavlja izazov.

Zagađenost opštinskih i industrijskih otpadnih voda, izgradnja u plavnim područjima, intenzivna izgradnja malih HE na planinskim vodotocima i u zaštićenim područjima i dalje su najozbiljnije prijetnje.

PREGLED I OCJENA STANJA

U oblasti **upravljanja vodama**, u ovom izvještajnom periode postignuto je dalje usklađivanje sa EU Acquis-om usvajanjem Zakona o zaštiti morske sredine. Zakon je djelomično usklađen sa:

1. Direktivom Komisije (EU) 2017/845 od 17 maja 2017 kojom se mijenja i dopunjava Direktiva 2008/56/EC Evropskog parlamenta i Savjeta u pogledu indikativne liste elemenata koje treba uzeti u obzir za pripremu strategija o moru, OJ L125,18.5.2017
2. Odlukom Komisije (EU) 2017/848 od 17 maja 2017 kojom se propisuju kriterijumi i metodološki standardi o dobrom ekološkom status morskih voda i specifikacije i standardizovani metodi praćenja i procjene, i ukida Odluka 2010/477/EU, OJ L125,18.5.2017
3. Direktivom 2008/56/EC Evropskog parlamenta i Savjeta od 17 juna 2018 kojom se utvrđuje okvir za djelovanje Zajednice u oblasti politike morske sredine (Okvirna direktiva o morskoj strategiji), OJ L 164, 25.06.2008

Na 137. sjednici Vlade održane 3 oktobra 2019, usvojen je Plan upravljanja komunalnim vodama u Crnoj Gori (2020-2035). Ovaj Plan je dostavljen EC zajedno sa Planom posebne primjene Direktive o gradskim otpadnim vodama 91/271 / EEC (DSIP).

Na 145. sjednici Vlade održane 28 novembra 2019, usvojen je Program izgradnje kolektorskih sistema i postrojenja za prečišćavanje komunalnih otpadnih voda.

Na 148. sjednici Vlade održane 12 decembra 2019, usvojen je Nacionalni plan za zaštitu i spašavanje od poplava.

Implementacija projekta IPA 2016 "Podrška implementaciji i monitoringu upravljanja vodama u Crnoj Gori" obezbjeđuje implementaciju sljedećih Direktiva: Direktive o nitratima, Direktive o podzemnim vodama. Direktive o poplavama i Okvirne direktive o morskoj strategiji. Implementacija ovog projekta doprinosi implementaciji obaveza po okvirnom četvrtom završnom mjerilu (kvalitet voda), u skladu sa zahtjevima zajedničke pozicije EU za Poglavlje 27.

Izvještaj o implementaciji Nacionalne strategije upravljanja vodama za 2019 još nije usvojen.

Usvojena je Odluka o određivanju osjetljivih područja u vodnom području Jadranskog sliva.

Potpisani su novi ugovori za izgradnju malih HE: „Jezerštica“, „Bistrica“, „Jelovica 2“, „Jelovica 1“, „Crnja“, „Ljubaštica“, „Crni potok“.¹⁹

---

¹⁹ Informacija o realizaciji ugovora za gradnju malih HE (www.gov.me)

OBRAZLOŽENJE

U oblasti kvaliteta voda sistem nadležnosti je fragmentiran. Ministarstvo poljoprivrede i ruralnog razvoja je primarno nadležno. Shodno fragmentiranim nadležnostima nivo implementacije i primjene zakonodavstva nije adekvatan.

Planovi upravljanja za dva riječna sliva su bili pripremljeni na kraju 2019 ali nisu usvojeni. Još uvijek nema jasnih aktivnosti u ovoj oblasti.

Izgradnja kanalizacionih mreža i postrojenja za prečišćavanje otpadnih voda kasni.

Nije uspostavljen efikasan sistem za praćenje i sprovođenje zakona.

Ne preduzimaju se mjere za eliminaciju opasnih materija koje dovode do zagađenja unutrašnjih površinskih voda, teritorijalnih voda i unutrašnjih priobalnih voda. Postrojenja za prečišćavanje otpadnih voda nedostaju u mnogim opštinama dok postojeća, na primjer u Podgorici, ne odgovaraju u pogledu kapaciteta niti tehnoloških standarda.

IZAZOVI

Administrativni kapaciteti u sektoru voda na državnom i lokalnim nivoima nisu dovoljno snažni da odgovore izazovu efikasnog procesa harmonizacije nacionalnog zakonodavstva sa pravnom tekovinom EU i nije uspostavljen finansijski okvir za njihovo razvijanje.

Glavni problem ostaje kontrola i prevencija zagađenja voda, kontrola korišćenja riječnih depozita, kontrola korišćenja podzemnih voda, kao i kontrola gradnje u plavnim područjima.

Mini hidroelektrane se uglavnom grade bez adekvatnih analiza hidro potencijala. Ne postoji strateški dokument za razvoj malih hidroelektrana koji definiše jasne smjernice, već je donošenje odluka bazirano na zainteresovanosti investitora za prostor, čime se trajno degradiraju prirodni resursi. Nameće se pitanje koliko se ovakvim planom procjenjuje ekološki kapacitet područja, imajući u vidu činjenicu da ne postoje adekvatni podaci o raznim segmentima životne sredine.

Zbog svega ovoga, izgradnju malih HE po pravilu prati jako veliki otpor lokalnih zajednica, organizacija civilnog sektora i javnosti. Nedostatak informacija i izostanak konsultacija sa lokalnom zajednicom, neadekvatna analiza podataka i hidropotencijala, a takođe i uticaja na životnu sredinu, dovode do nastanka problema u implementaciji ovih projekata. Ovaj problem se može ilustrovati sa dva nedavna slučaja. Naime, čak i pored toga što je slučaj izgradnje male HE na rijeci Lještanci u opštini Bijelo Polje

izazvao otpor lokalne zajednice i rezultirao bitnim povredama postupka za sprovođenje javne rasprave, te od samog početka pogrešnom primjenom materijalnog prava i nepotpuno utvrđenim činjeničnim stanjem, Agencija za zaštitu prirode i životne sredine je ipak dala saglasnost na elaborat o procjeni uticaja na životnu sredinu za izgradnju male HE na vodotoku rijeke Lještanice. Međutim, nakon žalbe koja je uslijedila od strane NVO Green Home na rješenje Agencije kojim se daje saglasnost, Ministarstvo održivog razvoja i turizma je poništilo to rješenje i naložilo da se postupak vrati na ponovno odlučivanje.

Drugi slučaj je povezan sa tekućom izgradnjom male hidroelektrane na vodotoku Crnja u opštini Kolašin, koja je takođe naišla na veliki otpor javnosti. Naime, radovi na ovom postrojenju su počeli u ljeto 2020, dok je ekološka saglasnost izdata prije 10 godina na osnovu lošeg Elaborata o procjeni uticaja na životnu sredinu. Ovaj projekat od tada još nije realizovan, a u međuvremenu je područje gdje je planirana izgradnja ove male HE proglašeno zaštićenim područjem - Prirodnim parkom Komovi, čime su svi ekološki i ekonomski parametri značajno promijenjeni.

Crna Gora ne radi na pripremi Strategije o moru.

Monitoring površinskih voda često ne prati potrebe monitoringa zaštite životne sredine, čiji bi trebalo da bude integralni dio.

Postoji značajan nedostatak kadra kvalifikovanog da ispuni zahtjeve koji se tiču sakupljanja i provjere podataka, kao i obezbjeđivanja kvaliteta i izvještavanja.

Rizicima od poplava se upravlja na osnovu Plana zaštite i spašavanja od poplava.

Strategija upravljanja vodama razmatra kanaliziranje/regulisanje i betoniranje pojedinih riječnih korita čiji su tokovi bujičnog karaktera.

Najveći izvori zagađenja površinskih i podzemnih voda su komunalne otpadne vode, koje se uglavnom u neprečišćenom obliku ispuštaju u vode, na koncentrovan ili difuzan način.

Politika i praksa u dijelu zaštite od poplava nije fokusirana na tehničke i konstruktivne mjere za regulaciju vodnih tijela. Mjere za adekvatnu zaštitu od požara nedostaju ili su nedovoljne. Usvajanje mjera nije usaglašeno sa ublažavanjem klimatskih promjena.

Na 134. sjednici Vlade održane 12 septembra 2019, Vlada je donijela odluku da promijeni sastav crnogorskog dijela Komisije za saradnju sa Albanijom u oblasti upravljanja vodama. Predstavnik NVO Green Home je imenovan članom Komisije. U diskusiji na ovu tačku dnevnog reda istaknuto je da nadležne vlasti Albanije ne odgovaraju pravovremeno, na adekvatan ili obrazložen način na zahtjeve Crne Gore za izjašnjenje u pogledu mogućeg prekograničnog uticaja projekta malih hidroelektrana na rijeci Cijevni u Albaniji. Odlučeno je da će Crna Gora, nastavljajući da i dalje njeguje

prijateljske i dobrosusjedske odnose kao jedan od temelja svoje spoljne politike, dodatno pokrenuti sve raspoložive mehanizme definisane međunarodnim konvencijama, direktivama i protokolima koji su obavezujući za sve zemlje potpisnice tih međunarodnih dokumenata koji jasno regulišu upravljanje međunarodnim vodama. Zaključeno je da se ova tema ažurira na narednoj sjednici Crnogorsko-albanske međudržavne komisije za saradnju u oblasti upravljanja vodama, koja je zakazana za 19 septembar 2019.

Tokom 2020, Komisija je nastavila sa radom kako bi prikupljala dodatne podatke, razmatrala pitanje potencijalne izgradnje malih HE na rijeci Cijevni, kao i njihov uticaj na površinske i podzemne vode u Crnoj Gori.

Odbor za implementaciju Konvencije o vodama će organizovati zajednički sastanak 14 i 15 decembra 2020 u Ženevi, uz prisustvo predstavnika komisija Albanije i Crne Gore.

KLJUČNE PREPORUKE

Bolje definisati nadležnosti nad kvalitetom voda i poboljšati međusektorsku saradnju između institucija koje su nadležne za vode kao i sa drugim sektorima u cilju integracije politike zaštite voda.

Poštovati ciljeve Strategije upravljanja vodama 2016-2035 i u što kraćem roku usvojiti Vodoprivrednu osnovu čija obaveza proističe iz Zakona o vodama.

Ubrzati dinamiku određivanja ciljeva i indikatora za postizanje dobrog ekološkog statusa morske životne sredine do kraja 2021.

Ubrzati dinamiku rada na usvajanju Strategije za zaštitu morske životne sredine najkasnije do 2022, rok od pet godina za usvajanje takve strategije je neopravdan.

Ubrzati dinamiku usvajanja inicijalne procjene stanja morskog ekosistema na osnovu raspoloživih podataka i procjene ekološkog statusa morske životne sredine u 2021.

Ubrzati dinamiku usaglašavanja postojećeg godišnjeg nacionalnog programa monitoringa morske sredine sa uslovima Okvirne direktive o morskoj strategiji i Programa mjera za postizanje ili održavanje dobrog ekološkog statusa morske sredine do 2022.

Hitno usvojiti Planove upravljanja vodama riječnih slivova za Dunavski i Jadranski sliv do kraja 2020.

Raditi na izradi mapa opasnosti i mapa rizika od poplava.

Odrediti kriterijume za utvrđivanje osjetljivih područja.

Uspostaviti registar zaštićenih područja, uskladiti monitoring sa zahtjevima Okvirne direktive EU o vodama, definisati ekološki i hemijski status i ciljeve za površinske i podzemne vode, definisati program neophodnih mjera.

Unaprijediti mrežu mjernih stanica i monitoring podzemnih voda.

Pratiti koncentracije nitrata u površinskim i podzemnim vodama.

Omogućiti operativni rad Vodnog informacionog sistema.

Obezbijediti pristup vode svim građanima.

Zamijeniti postojeću vodovodnu distributivnu mrežu na cijeloj teritoriji Crne Gore. Primjer je sistem na Cetinju²⁰ i Kotoru²¹

Izgraditi kanalizacionu mrežu i priključiti stanovništvo na nju.

Izgraditi nedostajuća postrojenja za prečišćavanje komunalnih otpadnih voda, počevši od gradova sa velikim brojem stanovnika (Podgorica) ka manjim gradovima.

Ubrzati rad na izgradnji komunalne infrastrukture koja je započeta, uz pravilan odabir izvođača radova i poštovanje rokova.

Hitno obezbijediti uslove za jačanje administrativnih kapaciteta, znanja i vještina stručnog kadra u institucijama koje su ključne za integraciju i implementaciju pravne tekovine EU u oblasti upravljanja vodama.

Hitno obezbijediti uslove za jačanje administrativnih kapaciteta, znanja i vještina stručnog kadra u institucijama koje su ključne za integraciju i transpoziciju pravne tekovine EU o upravljanju vodama, kao i za njenu implementaciju.

Neophodno je potpuno sprovođenje postojeće zakonske regulative i unapređenje inspeksijskog nadzora na cijeloj teritoriji države, kako na nacionalnom tako i na lokalnim nivoima. Neophodno je poboljšati kontrolu, posebno u dijelu iskorišćavanja voda za izgradnju hidroelektrana, zagađenja voda, gradnje na obalama rijeka, očuvanja močvarnih staništa. Budući razvoj malih hidroelektrana treba da bude u skladu sa EU praksom. Nastaviti sa kontrolom eksploatacije pijeska i šljunka.

Neophodno je sudsko gonjenje i nediskriminatorno kažnjavanje u slučajevima kršenja zakona u oblasti voda.

---

²⁰

<http://www.cetinje.me/cetinje/cms/public/image/uploads/staro/doc/2018/Sekretarijati,%20direkcije%20i%20sluzbe/Skupstinska%20sluzba/05/03052018/03052018%20Odluka%20o%20davanju%20saglasnosti%20na%20Program%20rada%20D00%20Vodovod%20i%20kanalizacija-%20Cetinje%20za%202018.%20godinu.pdf>

²¹ <https://investitor.me/2020/08/03/najskuplju-vodu-placaju-domacinstva-iz-kotora/>

Zaštita od poplava treba da bude bazirana na integraciji prirodnih rješenja u upravljanju vodama. Shodno tome, neophodno je suspendovati planska i projektna rješenja koja su doprinijela uništavanju rijeke Tare, rijeke Grnčar u Plavu.

Integracija direktiva o staništu i pticama u dijelu upravljanja vodama je neophodna zbog uspostavljanja i upravljanja budućom ekološkom mrežom NATURA 2000.

Neophodno je dalje promovisati sudjelovanje javnosti u razvoju javnih politika u sektoru vodnih resursa. Konsultacije zainteresovane javnosti treba da obezbijede više mogućnosti od zakonskog minimuma. Angažovanje zainteresovanih strana treba da počne u ranoj fazi razvoja javnih politika. Organizovati konsultacije javnosti u vezi implementacije aktivnosti koje se odnose na izdavanje saglasnosti za eksploataciju pijeska i šljunka.

Integracija prirodnih rješenja u prakse upravljanja vodama i ozbiljnije razmatranje ekosistemskih usluga. Neophodno je razvijati posebne kapacitete za ove potrebe u nadležnim institucijama.

Unaprijediti kontrolu i ublažavanje ključnih hazarda: loše planirane male HE koje se intenzivno grade, vađenje šljunka, zagađenje, nekontrolisana upotreba podzemnih voda, ilegalna gradnja na obalama rijeka – riječna staništa, močvare, i vodni resursi su generalno veoma osjetljivi u Crnoj Gori. Neophodno je neodložno djelovanje na nacionalnom nivou.

V ZAŠTITA PRIRODE

U oblasti zaštite prirode, u periodu od oktobra 2019 do septembra 2020, nije ostvaren napredak u usklađivanju sa EU Acquis-om.

U vezi dijela koji se odnosi na implementaciju, ostvaren je napredak u pogledu povećanja procenta zaštićenih područja. Vlada je usvojila Odluku o proglašenju Parka prirode "Dolina rijeke Zete". Međutim, određivanje novih zaštićenih područja nije praćeno obezbjeđivanjem odgovarajućih upravljačkih kapaciteta. Većina zaštićenih područja proglašanih u posljednjih pet godina još uvijek su "parkovi na papiru" bez upravljača ili bez donesenih i usvojenih planova upravljanja. Parkovi (PAs) se sada suočavaju sa nedovoljno kapaciteta za bavljenje svim aspektima upravljanja životnom sredinom.

Ulcinjaska Solana je zaštićena 2019 kao Park prirode i uvrštena na RAMSAR listu močvarnih područja od međunarodnog značaja. Radna grupa koju je osnovala opština Ulcinj izradila je plan upravljanja.

Upitna je opravdanost transformacije nacionalnih parkova u privredna društva.

Implementacija CITES propisa i Konvencije nije na zadovoljavajućem nivou.

Nastavljen je rad na uspostavljenju mreži NATURA 2000.

Ratifikovan je Protokol iz Nagoye.

Neophodno je raditi na uspostavljanju zaštićenih morskih područja, a u međuvremenu obezbjeđivati zaštitu morskih vrsta od različitih mogućih negativnih uticaja za vrijeme seizmičkih ispitivanja za istraživanja nafte i gasa.

Neophodno je elminisati različita rješenja iz postojećih propisa, raditi na integraciji politike biodiverziteta u sektorske politike, jačati sistem upravljanja zaštićenim područjima na nivou nacionalnih parkova i uspostaviti sistem upravljanja za zaštićena područja za čije će upravljanje biti odgovorne nadležne lokalne samouprave.

Treba raditi na hitnom sprječavanju negativnih uticaja izgradnje objekata na životnu sredinu u Nacionalnom parku Skadarsko jezero i na rijeci Tari u kontekstu izgradnje autoputa Bar-Boljari.

Poštovati procedure za izgradnju malih hidroelektrana.

Izveštaj o implementaciji Nacionalne strategije biodiverziteta nije usvojen.

Nacionalna strategija biodiverziteta važi do 2020. Nije urađena nova Strategija.

PREGLED I OCJENA STANJA

U oblasti zaštite prirode u ovom izvještajnom periodu, pripremljen je Nacrt zakona o divljači i lovstvu i trenutno se nalazi u parlamentarnoj proceduri. Ovaj nacrt zakona transponuje Uredbu Savjeta br. 3254/91.

Parlament Crne Gore je ratifikovao Protokol iz Nagoye.

DSIP (Specifični plan za implementaciju direktive) za Direktivu 83/129 u vezi uvoza u zemlje članice koža određenih mladunaca foka i proizvoda dobijenih od njih nije urađen.

Izgradnja kapaciteta za implementaciju Uredbe br. 1007/2009 nije realizovana.

DSIP za Uredbu br. 995/2010/EU, Uredbu br. 363/2012/EU i Uredbu br. 607/2012 treba da budu urađeni za implementaciju ovog dijela EU Acquis-a. Izveštaj o implementaciji Akcionog plana za sprječavanje ilegalnih aktivnosti u šumarstvu je pripremljen i usvojen od strane Vlade.²²

Nastavljeno je uspostavljanje ekološke mreže Natura 2000. Kroz tri projekta tokom 2019, ukupno je mapirano oko 11% teritorije Crne Gore u skladu sa Direktivom o

²² Treći Izveštaj o implementaciji NEAS-a za period juli-decembar 2019

staništima, a terenski rad je implementiran u skladu sa Direktivom o pticama. Rezultati ostvareni u ova tri projekta, zajedno sa rezultatima ostvarenim u okviru prethodno implementiranog IPA 2016 projekta "Uspostavljanje Natura 2000", znače da je ukupno oko 25% teritorije Crne Gore mapirano u skladu Direktivom o staništima. Završene su terenske aktivnosti na uspostavljanju i identifikaciji lokacija Natura 2000 u 2019, a u toku je verifikacija i obrada konačnih podataka. Budžetom za 2020 obezbijedena su sredstva za nastavak terenskog rada i implementaciju aktivnosti na daljem uspostavljanju i identifikaciji Natura 2000 lokacija, koje će koordinirati Agencija za zaštitu prirode i životne sredine.²³

Vlada Crne Gore je odgovorna za konačno uspostavljanje ekološke mreže, na osnovu akta o proglašenju. Taj akt treba da odredi područja ekološke mreže sa granicama za svako pojedino područje, podacima o ciljnim vrstama i staništima, ime upravljača kao i opšte mjere za zaštitu i konzervaciju područja ekološke mreže. Akt o proglašenju usvojen od strane Vlade će biti objavljen u Službenom listu Crne Gore.

Izazovi koji se odnose na uspostavljanje NATURA 2000 tiču se ograničenih kapaciteta ljudskih resursa u državnim institucijama kako na nacionalnom tako i na lokalnim nivoima u smislu broja službenika i eksperata koji se bave ovim pitanjem.

Agencija za zaštitu prirode i životne sredine **ima nadležnost da predlaže područja ekološke mreže** sa granicama i podacima u vezi ciljnih vrsta i staništa. Shodno Nacionalnoj strategiji sa Akcionim planom za transpoziciju, implementaciju i primjenu EU Acquis-a o životno sredini i klimatskim promjenama (NEAS, 2016-2020), nacionalna uredba o ekološkoj mreži će biti usvojena do 2020²⁴ ili do datuma pristupanja.

Shodno NEAS-u obaveze u vezi Direktive Savjeta 1999/22, Uredbe Savjeta br. 2173/2005, Uredbe Komisije br. 1024/2008, Uredbe br. 994/2010, Uredbe Komisije br. 363/2012, Uredbe Komisije br. 607/2012 nisu realizovane.²⁵

U ovom izvještajnom periodu usvojena je Odluka o izmjenama i dopunama Odluke o načinu obračuna i plaćanja naknada za korišćenje dobara nacionalnih parkova. Nije urađena rekategorizacija zaštićenih područja, što je bila zakonska obaveza. Mnoga zaštićena područja su izgubila karakteristike koje su ih preporučile za zaštitu. Upravljanje kategorijama zaštite ispod II kategorije po IUCN-u gotovo i ne postoji.

Zajednička savjetodavna misija UNESCO i IUCN posjetila je Nacionalni park Durmitor, dio Svjetske prirodne baštine, u periodu od 31 oktobra do 1 novembra 2019. Crna Gora je pripremila Nacionalni izvještaj prema UNESCO Konvenciji na temu Stanje očuvanosti NP Durmitor koji je dostavljen Sekretarijatu Konvencije.

²³ "Uspostavljanje mreže Natura 2000", projekat koordiniran od strane NEPA i finansiran iz državnog budžeta; "Očuvanje i održivo korišćenje biodiverziteta na područjima Prespanskog, Ohridskog i Skadarskog jezera" projekat koji je finansirala Vlada Njemačke, a implementirali GIZ i NEPA, u okviru kojeg je mapirano Skadarsko jezero; "Promovisanje upravljanja zaštićenim područjima kroz integrisanu zaštitu morskih i priobalnih ekosistema u Crnoj Gori" projekat koordiniran od strane Ministarstva održivog razvoja i turizma.

²⁴ Usvojiti nacionalnu Odluku o ekološkoj mreži do 2020 (vidi transpozicionu tabelu XXXVIII, mjera 156)

²⁵ Treći izvještaj o implementaciji NEAS-a za period juli-decembar 2019

OBRAZLOŽENJE

Uspjeh u implementaciji EU Acquis-a u oblasti zaštite prirode u mnogome zavisi od uzajamne saradnje između sektora zaštite prirode i drugih relevantnih sektora (prostornog planiranja, poljoprivrede, ruralnog razvoja, šumarstva, lovstva, itd.). Planiranje i implementacija aktivnosti u sektoru zaštite prirode zahtijevaće opsežne konsultacije i komunikaciju sa različitim zainteresovanim stranama i nevladinim organizacijama radi djelotvorne primjene.

U ovoj oblasti je neophodna bolja inspekcijska kontrola kao i propisivanje kazni (na osnovu Krivičnog zakona). Urgentno je uspostavljanje djelotvornog sistema generalne zaštite za značajna staništa, biljne i životinjske vrste, sprječavanje i zaustavljanje ilegalnih i štetnih aktivnosti koje prouzrokuju neodrživu eksploataciju prirodnih resursa.

Na Petoj međunarodnoj konferenciji za zaštitu Ulcinjske solane zaključeno je da je ekološka degradacija Solane činjenica, da je process zaštite ovog područja izuzetno spor i da sve treba da se odigrava mnogo brže upravo zbog očigledne ekološke destrukcije. Istaknuto je takođe i pitanje vlasništva nad zemljištem Solane, koje je veoma problematično i preporučeno je da se iznađe način za njegovo rješavanje a koji neće predstavljati prepreku.

Solana Ulcinj je zaštićena 2019 kao Park prirode i uvrštena na RAMSAR listu močvarnih područja od međunarodnog značaja. Urađen je petogodišnji plan upravljanja. Opština Ulcinj je zadužena da upravlja ovim zaštićenim područjem ali za to nema finansijskih niti ljudskih resursa. Javno preduzeće Nacionalni parkovi Crne Gore će upravljati ovim područjem do avgusta 2021. JPNPCG je obavezno da pripremi jednogodišnji program upravljanja za ovo područje do kraja oktobra 2020. Iako je lov u ovom području zabranjen, još uvijek je prisutan.

Rijeka Tara je mnogo oštećena izgradnjom autoputa Bar-Boljare. Izgradnja autoputa je imala veliki negativni uticaj na zaštićenu rijeku Taru. Pejzaž je u potpunosti promijenjen. Dio građevinskog otpada je odlagan na obalama rijeke i izazvao zagađenje rijeke. Nепреčišćene otpadne vode sa deponija na nekim lokacijama su takođe zagađivači. UNESCO je uočio ozbiljna narušavanja korita rijeke Tare kao posljedicu izgradnje novog mosta lociranog uzvodno od ovog dobra i izrazio svoju zabrinutost u pogledu potencijalnih uticaja nizvodno i stoga traži da država pažljivo procijeni sve uticaje na izuzetne univerzalne vrijednosti (OUV) ovog dobra, uključujući ugroženog dunavskog lososa, te da svoje nalaze dostavi Centru za svjetsku baštinu na pregled od strane IUCN-a.

Izostaje takođe nadzor od strane Uprave za šume nad radom koncesionara. Evidentno je i nepostojanje sistema označavanja drveća. Uz nepostojanje adekvatnog monitoringa biodiverziteta na državnom nivou moglo bi se zaključiti da su upravljanje, prostorno planiranje, urbanizacija i zaštitne mjere zasnovani na skromnim podacima, koji su

uzrok nezadovoljavajućeg obima programa monitoringa, neadekvatne metodologije, tako da su i odluke bazirane na takvim podacima problematične.

Problem takođe mogu biti i odredbe Zakona o koncesijama kojima se ne propisuje obaveza traženja mišljenja ili informacija o statusu zaštite područja. Time se potvrđuje neusklađenost drugih zakona koji se odnose na korišćenje prirodnih resursa sa Zakonom o zaštiti prirode. Izazov može takođe biti kompatibilnost planiranja i integracija mjera za zaštitu prirode u druge sektorske planove i politike. Glavni mehanizmi koji se koriste za mainstreaming (uključivanje) biodiverziteta u druge sektorske strategije, politike i planove su procjene uticaja – kako na nivou strategija i planova (Strateške procjene životne sredine ili SEA) tako i na nivou projekata (procjena uticaja na životnu sredinu ili EIA). Takođe, Ocjena prihvatljivosti (AA) je isto tako značajna za konzervaciju biodiverziteta i staništa. AA je nophodna za određivanje potencijalnih efekata plana ili projekta na integritet lokaliteta Natura 2000. Konkretno, ona treba da obezbijedi i analizira dovoljno informacija koje bi omogućile nadležnom organu da utvrdi da određeni plan ili projekat neće uticati na integritet lokaliteta.

Dugoročni program istraživanja biodiverziteta nije urađen. Raspoloživa sredstva za implementaciju programa monitoringa biodiverziteta kao i obuhvaćena područja variraju svake godine. Za 2020 je dodijeljen iznos od 60.000 €²⁶ a za 2019 iznos od 55.000 €.

IZAZOVI

Postoji ozbiljan nedostatak kvalifikovanih administrativnih kapaciteta u Ministarstvu održivog razvoja i turizma i Nacionalnoj agenciji za zaštitu životne sredine za transpoziciju i implementaciju domaćeg zakonodavstva u oblasti zaštite prirode. Demotivacija i nedostatak profesionalizma predstavljaju pravi izazov. Ne postoji jasna vizija i ciljevi implementacije koji su utvrđeni u različitim strateškim dokumentima često međusobno nekompatibilnim. Ono što zabrinjava je oslanjanje na privremeno osoblje i pripravnike, kao i visoka fluktuacija zaposlenih posebno u odnosu na ukupni kapacitet ključnih institucija koje treba da obezbijede djelotvornu implementaciju i primjenu Acquis-a.

Planovi upravljanja zaštićenim područjima, koji su često neusklađeni sa principima zaštite prirode, vode ka gubitku biodiverziteta u područjima koja su od izuzetnog značaja sa očuvanje prirode. Nastavljena je negativna praksa uništavanja prirodnih staništa ilegalnom izgradnjom turističkih i drugih objekata u zaštićenim područjima, kao i intenzivna sječa u pojedinim područjima. Krčenje šuma, posebno ono koje se vrši u zaštićenim područjima, nekada u najstrože zaštićenim područjima, posebno je opasno za prirodu. Oni koji upravljaju zaštićenim područjima nemaju dovoljno kapaciteta da primijene mjere zaštite, njima nedostaje ne samo adekvatna finansijska podrška za zadovoljavajuće funkcionisanje već takođe i adekvatna kontrola nad njihovim radom od

---

²⁶ Program monitoringa životne sredine za 2020

strane nadležnih organa, a često vrše nedozvoljene aktivnosti na sopstvenu inicijativu. Uprava zaštićenih područja uglavnom ostvaruje prihod korišćenjem prirodnih resursa područja čiju bi zaštitu trebalo da sprovodi.

Najveći problem u očuvanju značajnih staništa i vrsta predstavlja netransparentno i neadekvatno planiranje malih HE i drugih objekata u zaštićenim područjima, čija izgradnja često ne zadovoljava minimalne biološke standarde i narušava prirodni balans već narušenih prirodnih ekosistema.

Glavni uzrok ovog problema su loši planski dokumenti, neodgovarajuća implementacija Procesu strateške procjene životne sredine (SEA) i Procjene uticaja na životnu sredinu (EIA), kao i politički pritisak. Kumulativni rezultat uticaja ovih projekata koji se sprovede nameće posebnu opasnost po prirodu koja se, u studijama procjene uticaja na životnu sredinu iskazuje samo u principu a u praksi se ne procjenjuje.

Izazov u pogledu upostavljanja morskih zaštićenih područja ogledaće se, pored političke volje, i u administrativnim kapacitetima i finansijskim izdvajanjima za njihovu zaštitu i upravljanje. JP "Morsko dobro" i inspeksijske službe ne posjeduju adekvatnu opremu. JP "Morsko dobro" shodno zakonu ne može da vrši inspeksijske kontrole i nema odgovarajuću službu zaštite.

Ilegalni lov divljih životinja, posebno ptica (najčešće zabranjenim sredstvima), prepoznat je kao problem. Razlog za to je neusklađenost zakona, nepoznavanje i nepoštovanje zakona, nedovoljna kontrola lova od strane nadležnih institucija, nedostatak kapaciteta u policiji i inspeksijskim službama, kao i nekažnjavanje počinioca izvršenih krivičnih djela.

Ograničena finansijska sredstva u nadležnim ministarstvima i upravnim organima i dalje su pitanja koja zabrinjavaju, posebno s obzirom na ukupne kapacitete ovih institucija da bi se obezbijedila djelotvorna implementacija i primjena Acquis-a

Niski administrativni kapaciteti, primjena odredbi Krivičnog zakonika kroz subjektivna tumačenja, kao i nedostatak razumijevanja značaja zaštite prirode od strane tužilaštva dovodi do izuzetno niske stope kažnjivosti lica koja su počinila krivična djela protiv prirode.

Nacrt prostornog plana specijalne namjene za Skadarsko jezero je povučen iz parlamentarne procedure u septembru 2018. Od tada se ništa ne dešava u pogledu revizije ili zamjene Prostornog plana za NP Skadarsko jezero, na što su se ranije obavezale crnogorske vlasti. Neformalna grupa građana iz Virpazara uputila je Izvještaj Sekretarijatu Bernske konvencije i Delegaciji EU u Crnoj Gori, u kojem su istakli sljedeće:

1. Najveći prioritet, izrada i dostava novog prostornog plana za Nacionalni park na što su se ranije obavezale crnogorske vlasti. Jasno je da postoje raspoloživa sredstva za finansiranje tih aktivnosti kada vidimo, na primjer, da se gradi

infrastruktura za novi granični prelaz. Stoga smo mišljenja da crnogorske vlasti *namjerno* odlažu izradu novog prostornog plana kako bi nastavili sa neodrživom gradnjom zarad profita privatnog sektora po sadašnjoj DSL Mihajlovići.

2. Napustiti u cjelosti DSL Mihajlovići (sada važi do 2020) i, u svjetlu postojećih dokaza, **opozvati sve građevinske dozvole za Porto Skadar i White Village**. Na taj način će se obezbijediti poštovanje većine Preporuka 201. Tako će se poslati snažna poruka da održivi razvoj i očuvanje prirode imaju prioritet nad profitom privatnog sektora.

3. Obezbijediti rezoniranje novog Prostornog plana u skladu sa Preporukama 201, studijom Indeksa funkcionalnosti priobalne zone i novim mapiranjem biodiverziteta.

- a. Zonu I i Zonu II sa njihovim zaštitnim zonama tretirati kao rezervate prirode i potpuno zaštićene od **SVAKE** gradnje.
  - b. Svaka dalja nova gradnja treba da bude održiva, u područjima koja su već okupirana, da je malih razmjera, zasnovana na eko i seoskom turizmu. To je u skladu sa Preporukama za Crnu Goru 3.4.2. (strana 66 SFI Studije).
  - c. Postojeća putna infrastruktura da se održava i ne nadograđuje. Mi podržavamo rješenje da treba odustati od trase novog autoputa (Bar-Boljare) preko Rijeke Crnojevića, i da treba naći alternativu koja će biti više održiva a manje štetna.
  - d. Plovni putevi treba da su u skladu sa Preporukama 201.
2. **4. Zaštita kao prioritet.** Konačno, inicirati i uspostaviti efikasne i djelotvorne metode monitoringa implementacije postojećih zakona, na način koji će biti vidljiv na jezeru.

PREPORUKE

Prije uspostavljanja Natura 2000, pravni okvir treba da je u cjelosti usaglašen. Da bi se sprovela implementacija Zakona o zaštiti prirode i omogućila puna transpozicija Direktive Savjeta 92/43/EEC (Staništa) i Direktive 2009/147/EC (Divlje ptice), neophodno je **izraditi i usvojiti nekoliko implementirajućih akata**.

Usvojiti brojna podzakonska akta u skladu sa Zakonom o prirodi, Zakonom o stranim i invazivnim stranim vrstama biljaka, životinja i gljiva, **Zakonom o divljači i lovstvu**, Zakonom o šumama i Zakonom o zaštiti dobrobiti životinja kojim se dalje transponuje Direktiva o staništima, Direktiva o divljim pticama, Direktiva o zoološkim vrtovima, Uredba o nožnim zamkama, Direktiva o uvozu kože foka i njenih derivata, Uredba Evropskog parlamenta i Savjeta o prevenciji i upravljanju unošenja i širenja invazivnih stranih vrsta, Uredba o trgovini morskim sisarima iz podreda Pinnipedia, CITES Uredba i FLEGT Direktiva i Uredba.

Osnova za izradu budućih SPA i SCI listi treba da se ažurira sa dodatnim istraživanjima, uz istovremenu izgradnju kapaciteta lokalnih vlasti i upravljača nacionalnih parkova u svrhu razvijanja vještina i razumijevanja budućeg upravljanja.

Pripremiti akt o ekološkoj mreži sa granicama svakog od lokaliteta, informacijama o ciljnim vrstama i staništima, upravljačima svakog lokaliteta, kao i mjerama zaštite i očuvanja ekološke mreže, sa rokom za usvajanje do 2020, u skladu sa NEAS-om.

Ubrzati rad na izradi i usvajanju planova upravljanja za zaštićena područja proglašena u posljednjih pet godina. Značajno unaprijediti kapacitet upravljača nacionalnih parkova za bavljenje svim aspektima upravljanja životnom sredinom.

Sistematski i koordiniran rad na uspostavljanju mreže NATURA 2000. Jačati kapacitete vladinih i nevladinih sektora. Uključivati zainteresovane strane i civilni sektor u aktivnosti na uspostavljanju mreže Natura 2000. Jačati saradnju sa drugim sektorima (poljoprivreda, šumarstvo, lovstvo, saobraćaj, energetika).

Unaprijediti sistem monitoringa, uspostaviti sistem monitoringa staništa i vrsta, kao i sistem izvještavanja u skladu sa zahtjevima Direktiva o staništima i pticama.

Zaustaviti dalju devastaciju šuma uspostavljanjem šumskih rezervata koji će očuvati netaknuta staništa prije uspostavljanja mreže Natura 2000 i ulaska u Evropsku uniju.

Usvojiti **Strategiju upravljanja invazivnim vrstama.** Obustaviti svako dalje nelegalno i nestručno poribljavanje vodnih tijela.

Donijeti **planove za očuvanje močvarnih staništa** uzimajući u obzir prijetnje kojima su izložena (Skadarsko jezero, Tivatska solila i Ulcinjska solana), a sagledavajući njihov značaj u ekološkim interekcijama, kao i uticaj na očuvanje mnogih autohtonih vrsta.

Prilikom izgradnje **hidro-akumulacija i brana,** neophodno je pristupiti izradi **ozbiljnih bioloških studija i socio.-ekonomskih analiza** uz obaveznu procjenu uticaja na životnu sredinu i procijenjene kumulativne efekte.

Preispitati odluku i utvrditi stepen poštovanja javnog interesa u transformaciji nacionalnih parkova iz javnog preduzeća u društvo sa ograničenom odgovornošću, s obzirom da se ovim modalitetom omogućava privatizacija najvrijednijih područja, a da je interes zaštite prirode podređen interesu obezbjeđivanja ekonomske održivosti. Utvrditi granice zaštićenih područja i upisati ih u katastar nepokretnosti kako bi se izbjeglo proizvoljno tumačanje i neadekvatna primjena u praksi.

Unaprijediti **mehanizam upravljanja zaštićenim područjima,** kategorizaciju zaštićenih područja, uspostavljanje i implementaciju režima i mjera zaštite.

Raditi na uspostavljanju **zaštićenih morskih područja.**

Neophodna je **efikasnija borba sa nelegalnim lovom,** kao i značajno poboljšanje zakonskog okvira u sektoru lovstva. To se posebno odnosi na brisanje određenih

ugroženih vrsta sa lovne liste, kao i usklađivanje lovne sezone sa periodima reprodukcije.²⁷

Ministarstvo održivog razvoja i turizma, Agencija za zaštitu prirode i životne sredine i Uprava za inspekcijske poslove (ekološka inspekcija) treba da **jačaju kapacitete** za ispunjavanje obaveza koje proističu iz procesa usklađivanja sa pravnom tekovinom EU.

Obezbijediti jasnu **podjelu odgovornosti i nadležnosti** u oblasti zaštite prirode i uspostaviti mehanizam koordinacije između nadležnih institucija.

Obezbijediti bolje uključivanje lokalnih zajednica u izradu zakona i proces implementacije.

Obezbijediti markiranje granica zaštićenih područja i njihov upis u katastar nepokretnosti kako bi se izbjeglo proizvoljno tumačenje i problemi u praksi.

Započeti proces krivičnog precesuiranja lica koja vrše krivična djela protiv životne sredine, sa posebnom pažnjom na ubijanje, nezakonito držanje i uzgajanje divljih životinja u zatočeništvu (problem koji je nedavno aktueliziran), kako bi se obezbijedili bolji životni uslovi za ove jedinke u nekom od prihvatnih centara u regionu (mogućnost koju pruža Zakon o zaštiti prirode), kao i spriječila pojava krijumčarenja egzotičnih vrsta ili ubijanje autohtonih životinja u cilju uzimanja mladunaca.

Započeti sa jačanjem kapaciteta u policiji, inspektoratima, tužilaštvu i sudstvu u cilju sprovođenja propisa koji se odnose na zaštitu vrsta i staništa, u saradnji sa stručnim organizacijama civilnog društva.

Raditi na **međusektorskoj saradnji** u procesu precesuiranja svih krivičnih djela protiv životne sredine, uz praćenje dinamike krivičnog gonjenja.

Uskladiti propise u oblasti očuvanja prirode sa drugim zakonima i oblastima koji se tiču očuvanja prirode.

Obezbijediti redovno i adekvatno izvještavanje po međunarodnim konvencijama (posebno CBD, Ramsar, UNESCO, Bern, CITES) u oblasti očuvanja prirode koje je Crna Gora ratifikovala što će takođe doprinijeti unapređenju monitoringa biodiverziteta generalno, kao i modernizaciji prikupljanja podataka i unapređenju GIS tehnologije.

Poboljšati aktivnosti na pripremi **baze podataka o biodiverzitetu i distribuciji staništa i vrsta u GIS-u** na osnovu na implementiranog sveobuhvatnog programa monitoringa, u skladu sa uslovima Acquis-a.

Pripremiti **osnovne studije biodiverziteta** kako bi se podaci mogli koristiti u pripremi planskih dokumenata i tako unaprijedila integracija mjera za zaštitu prirode u sektor prostornog planiranja.

---

²⁷ Analiza pravnog okvira u oblasti lovstva u Crnoj Gori (NVO Green Home)

Pristupiti aktivnostima koje doprinose **integraciji mjera zaštite**/uspostavljanju privremene zaštite značajnih područja (EMERALD, IPA, IBA, potencijalna SPA područja) do uspostavljanja ekološke mreže NATURA 2000.

Identifikovati mjere zaštite prirode i raditi na **integraciji politike biodiverziteta u sektorske politike** kao i u strateške i planske dokumente drugih sektora.

Intenzivirati aktivnosti na uspostavljanju zaštićenih područja na moru i očuvanju morskih vrsta.

Procijeniti kumulativne efekte izgradnje malih HE zbog velikog broja planiranih postrojenja koja će direktno ili indirektno uticati na značajna područja biodiverziteta.

Raditi na izradi ozbiljnih bioloških studija i socio-ekonomskih analiza sa obaveznom procjenom uticaja na životnu sredinu uz poštovanje principa zaštite i očuvanja prirode.

Planovi upravljanja zaštićenim područjima treba da sadrže **konkretne mjere zaštite** uz adekvatno obezbjeđenje budžetskih izdvajanja za njihovu realizaciju. Neophodno je takođe i kontinuirano praćenje trendova ugroženih vrsta kao i izrada **Akcionih planova** čija bi implementacija dovela do oporavka određenih populacija.

Zaštita prirode, posebno u prirodnim zaštićenim područjima, **mora imati prednost nad ekonomskim interesima**.

Obezbijediti finansijska sredstva za sprovođenje aktivnosti na zaštiti prirode, počevši od monitoringa biodiverziteta, uspostavljanja sistema upravljanja podacima, određivanja upravljača zaštićenih područja do uspostavljanja mreže NATURA 2000. Nedostaci su naročito izraženi u zaštićenim područjima kojima upravljaju jedinice lokalne samouprave zbog nedostatka kako administrativnih tako i finansijskih kapaciteta.

U postupku prostornog planiranja i SEA na prostorne planove obavezno treba uzeti u obzir postojeće podatke za uspostavljanje mreže NATURA 2000, EMERALD područja i intenzivirati dalji process primjene Direktive o staništima i Direktive o pticama radi usvajanja najoptimalnijih rješenja za buduće korišćenje prostora.

Prije usvajanja Prostornog plana Crne Gore, neophodno je **završiti mapiranje područja NATURA 2000**.

Nove građevinske zone moraju biti locirane u prostoru najmanje ekološke osjetljivosti.

Suzbiti ilegalni ribolov na moru aktiviranjem i izgradnjom kapaciteta pomorske policije i ribarske inspekcije.

Administrativni kapaciteti kako na državnom tako i na lokalnom nivou **trebaju biti snažno ojačani**.

Neophodno je da sve lokalne vlade izrade svoje Lokalne akcijske planove za biodiverzitet i da ozbiljno rade na njihovom sprovođenju.

VI INDUSTRIJSKO ZAGAĐENJE I UPRAVLJANJE RIZICIMA

U periodu od oktobra 2019 do septembra 2020, ostvaren je napredak u transpoziciji Direktive o industrijskim emisijama 2010/75 usvajanjem podzakonskih akata.

Inspekcija vrši stalne kontrole SEVESO postrojenja.

Izazov predstavlja izdavanje IPPC dozvola i rješavanje pitanja opasnog otpada. Neophodno je raditi na uvođenju novih tehnologija, održivom finansiranju za implementaciju aktivnosti u cilju realizacije obaveza iz EU Acquis-a, jačanju administrativnih i institucionalnih kapaciteta. Potrebno je raditi na implementaciji ELMAS-a i eko-označavanja. Rizik su potencijalna zagađenja životne sredine izazvana udesima.

Uspostavljanje Registra PRTR u skladu sa Uredbom br. 166/2006 još nije realizovano.

PREGLED I OCJENA STANJA

U oblasti industrijskog zagađenja, Vlada Crne Gore je na svojoj 142 sjednici usvojila Uredbu o vrstama aktivnosti i postrojenja za koje je potrebno izdavanje integrisanih dozvola.

U julu 2020 istekla je IPPC dozvola za kompaniju „FAB LIVE “.²⁸

EPA je 2019 izdala IPPC dozvolu za operatera "TOSCELIK Alloyed Engineering Steel Ltd.", Nikšić.²⁹

U ovom izvještajnom periodu, nakon izdavanja IPPC dozvole za Elektroprivredu Crne Gore, aktivnosti u skladu sa programom usklađivanja su u toku. Tenderski postupak za Ekološku rekonstrukciju bloka I TE Pljevlja je završen i ugovor je potpisan sa konzorcijumom Dec International-Bemax-BB Solar-Permonite.

U vezi postupka za izdavanje integrisane dozvole za KAP u stečaju, Ministarstvo održivog razvoja i turizma je usvojilo zaključak o obustavi postupka do određivanja operatera postrojenja koji je dužan da pribavi integrisanu dozvolu.

NEPA je primila preko 100 obavještenja o Seveso postrojenjima koje su dostavljene od strane operatera Seveso postrojenja. Ukupan broj Seveso postrojenja sa višim stepenom rizika je šest. Pored toga, tri operatera Seveso postrojenja sa višim stepenom rizika dostavili su NEPA na odobrenje Izvještaj o bezbjednosti i Plan zaštite od udesa.

²⁸ https://epa.org.me/wp-content/uploads/2019/01/dozvole_IPPC_sajt.pdf

²⁹ <http://www.epa.org.me/images/dozvole2019/1174-44.pdf>

Projekat Upravljanje industrijskim otpadom i čišćenje je u toku. Tokom 2019 radilo se na sanitaciji dvije crne ekološke tačke u opštini Pljevlja (Maljevac i Gradac).³⁰

OBRAZLOŽENJE

Implementacija propisa u ovoj oblasti nije zadovoljavajuća imajući u vidu kašnjenje u rokovima za pribavljanje IPPC dozvola. Neprečišćene industrijske otpadne vode predstavljaju izvor zagađenja površinskih voda. Nema poznatih količina opasnog otpada. Ne postoje deponije opasnog otpada već samo privremeno skladištenje, nakon čega se otpad izvozi u skladu sa Bazelskom konvencijom. Nema recikliranja akumulatora i nije poznato gdje se odlažu. Nema opasnog otpada iz preduzeća koja više ne rade. Nisu utvrđeni principi BAT-BREF.

Informacija o državnom monitoringu još nije usvojena.

IZAZOVI

Seveso direktiva je transponovana ali njena implementacija predstavlja izazov. Primjena Seveso direktive zahtijeva uspostavljanje jedinice za koordinaciju jer je nadležnost podijeljena između Ministarstva održivog razvoja i turizma i Ministarstva unutrašnjih poslova.

Primjena propisa u ovoj oblasti nije zadovoljavajuća imajući u vidu kašnjenje u rokovima za pribavljanje IPPC dozvola, kao i izvještaja koje su kompanije dužne da dostavljaju u skladu sa IPPC dozvolama. Važno je istaknuti da ti izvještaji nisu javno dostupni.

Većina opasnog otpada se preklasifikuje u neopasni otpad.

EMAS sistem nije uspostavljen, a eko-označavanje se još ne implementira.

Nema poznatih količina opasnog otpada. Ne postoje deponije opasnog otpada već samo privremena skladišta, nakon čega se otpad izvozi u skladu sa Bazelskom konvencijom.

Nema recikliranja akumulatora i nije poznato gdje se odlažu.

Principi BAT-BREF nisu utvrđeni. Za uspostavljanje registra zagađivača, najveći izazov su ograničena sredstva Agencije za zaštitu prirode i životne sredine, kako u pogledu ljudskih tako i finansijskih kapaciteta.

KLJUČNE PREPORUKE

Obezbijediti efikasnu i neselektivnu primjenu važećeg Zakona o industrijskim emisijama.

---

³⁰Informacija o realizaciji projekta (www.gov.me)

Za preduzeća za koja je prepoznata obaveza pribavljanja IPPC dozvola, potrebno je da Uprava za inspekcijske poslove vrši kontinuirani monitoring. Pored toga, važno je obezbijediti pristup javnosti svim izvještajima koji se odnose na IPPC dozvole shodno zahtjevima EU propisa o E-PRTR i PRTR.

Potrebno je uspostaviti on-line registar zagađivača sa podacima o emisijama, koji će biti dostupan javnosti u realnom vremenu shodno zahtjevima EU propisa o E-PRTR i PRTR.

Riješiti problem budućih količina industrijskog otpada kroz transparentne procese, javne rasprave i konsultacije, s obzirom da je riječ o opasnom otpadu i da su neka od ranijih rješenja kao lokacije predviđala urbana naselja.

Raditi na implementaciji Direktive o industrijskim emisijama, uspostavljanju i primjeni principa BAT (najboljih raspoloživih tehnika).

U cilju implementacije SEVESO direktive, neophodno je jasno precizirati nadležnosti različitih sektora i raditi na identifikovanju ovih postrojenja.

Uspostaviti jedinicu za koordinaciju za transpoziciju, implementaciju i primjenu SEVESO Direktive.

Neophodan je povećani nadzor od strane Direktorata za inspekcijske za TE Pljevlja u vezi obaveze pribavljanja nove IPPC dozvole zbog ekološke rekonstrukcije.

Stvoriti preduslove za primjenu EMAS mehanizma i sistema eko-označavanja.

VII HEMIKALIJE

U oblasti hemikalija, u periodu od oktobra 2019 do septembra 2020, ostvaren je ograničen napredak usvajanjem novih podzakonskih akata. U istom periodu ostvaren je značajan napredak u implementaciji Nacionalne strategije za upravljanje hemikalijama za period 2019-2022.

Uspostavljanje Centra za kontrolu trovanja hemikalijama još nije realizovano.

Registar u skladu sa REACH uredbom nije uspostavljen.

Bezbedno rukovanje hemikalijama u ovoj oblasti i dalje ostaje izazov zbog komplikovanih procedura, nedostatka kapaciteta i stručnih znanja u ovoj oblasti za izradu i dostavljanje dosijea za identifikaciju opasnih supstanci. Izazov je i uspostavljanje Registra hemikalija u formatu koji je propisala EU i Registra biocidnih proizvoda.

Neophodno je ojačati kapacitete radi potpune implementacije i primjene zakonodavstva i obezbijediti održivo finansiranje aktivnosti.

PREGLED I OCJENA STANJA

U oblasti hemikalija nema napretka u daljem usklađivanju sa Uredbom br. 850/2004, Uredbom 2017/852 i Uredbom 1272/2008.

Vlada Crne Gore je 9 aprila 2020, bez održavanja sjednice³¹, usvojila Izvještaj o implementaciji Nacionalne strategije upravljanja hemikalijama. Shodno tom Izvještaju, u toku 2019 usvojeno je 17 od 21 mjere ili 81% mjera je implementirano, 3 mjere ili 14% su djelomično implementirane, a 1 mjera ili 5% nije implementirana.

Na osnovu Zakona o biocidnim proizvodima, Ministarstvo održivog razvoja i turizma usvojilo je Pravilnik o sadržaju tehničkog dosijea i osnovnim podacima o biocidu, čime su u potpunosti transponovani Aneksi II I III Uredbe (EU) br. 528/2012.

Na osnovu Zakona o proizvodima za zaštitu bilja (Sl. List CG, br. 051/08, 040/11, 018/14) usvojena su 4 programa, 4 uredbe, Godišnji plan službenih kontrola do aprila 2020 i Izvještaj o implementaciji Nacionalnog plana održive upotrebe proizvoda za zaštitu bilja za 2018.

Na osnovu Zakona o sredstvima za ishranu bilja (Sl. List CG, br. 048/07, Sl. List CG, br. 076/08, 073/10, 040/11, 030/17, 043/18) usvojena su dva programa.

Tokom ovog izvještajnog perioda, usvojeni su Pravilnik o određivanju liste eksplozivnih materija koje se mogu stavlјati u promet (Sl. List CG, br. 47/19), Nacionalni plan zaštite i spasavanja od tehničko-tehnoloških udesa i Zakon o izmjenama i dopunama Zakona o prevozu opasne robe, čime se dalje jača sistem zaštite i spašavanja.

OBRAZLOŽENJE

Zakonodavni okvir formiran usvajanjem Zakona o hemikalijama i biocidnim proizvodima uspostavio je savremeni sistem upravljanja hemikalijama koji je u značajnoj mjeri usaglašen sa EU propisima.

U ovom izvještajnom periodu, Agencija za zaštitu prirode i životne sredine je izdala 521 uvoznu dozvolu³², ali informacije o broju tranzitnih i izvoznih dozvola nisu dostupne³³.

Crna Gora ne proizvodi hemikalije, ali je neophodno prikupljati podatke o hemikalijama koje se unose u registar hemikalija.

---

³¹ U skladu sa mjerama protiv COVID-19.

³² https://epa.org.me/wp-content/uploads/2020/01/dozvole_hemikalije_uvoz_sajt.pdf

³³ <https://epa.org.me/dozvole-i-rjesenja/>

Jedna od obaveza Strategije je bila uspostavljanje Centra za kontrolu trovanja hemikalijama u okviru Kliničkog centra Crne Gore, koja nije realizovana.

IZAZOVI

Identifikovanje lokacija koje su kontaminirane PCB supstancama i prečišćavanje PCB otpada izazov je za institucije.

Evidencija koncentracije PAH koja se oslobađa u elektranama nije dostupna.

Ne postoji sveobuhvatna baza podataka o hemikalijama na tržištu Crne Gore.

Nije uspostavljen sistem kontrole sakupljanja, skladištenja i izvoza metalne žive i vođenja evidencije.

Nije osnovan centar za kontrolu trovanja hemikalijama.

Izazov predstavlja implementacija Direktive o azbestu. Distributivna vodovodna mreža u većini gradova sastavljena je od azbestno-cementnih cijevi. Odlaganje građevinskog otpada koji sadrži azbest nije regulisano na adekvatan način.

Transpozicija i implementacija Direktive 2010/63/EU o dobrobiti životinja koje se koriste u naučne svrhe predstavlja izazov.

Ne postoje ovlašćene laboratorije za ispitivanje opasnih svojstava hemikalija u skladu sa principom dobre laboratorijske prakse.

Podjela nadležnosti u ovoj oblasti zahtijeva dobru međusektorsku saradnju.

Program monitoringa POP i PAH treba da bude unaprijeđen u segmentima životne sredine (zemlja, voda, vazduh).

Izazov je i **uspostavljanje Registra hemikalija** u formatu koji je propisala EU i registra biocidnih proizvoda koji su stavljeni u promet.

KLJUČNE PREPORUKE

Potrebno je nastaviti sa daljim razvojem zakonodavnog okvira, kroz dalje usklađivanje propisa, uzimajući u obzir nove EU propise, kao i izmjene i dopune postojećih, te jačati kapacitete neophodne za implementaciju propisa.

Uspostaviti Registar hemikalija u formatu koji je propisala EU.

Uspostaviti registar biocidnih proizvoda koji su stavljeni u promet.

Pribaviti evidenciju o koncentracijama policikličnih aromatskih ugljikovodika koje se oslobađaju u elektranama.

Uspostaviti sveobuhvatnu bazu podataka o hemikalijama, a posebno o njihovoj identifikaciji i količinama koje su prisutne na crnogorskom tržištu.

Uspostaviti sistem vođenja evidencije, kontrole sakupljanja, skladištenja i izvoza žive.

Unaprijediti sistem strožije kontrole od strane carinskih službenika prilikom uvoza proizvoda koji sadrže zabrinjavajuće supstance.

Uspostaviti Centar za kontrolu trovanja hemikalijama i uspostaviti evidenciju trovanja.

Puna transpozicija i implementacija Direktive 2010/63/EU o dobrobiti životinja koje se koriste u naučne svrhe.

Osnovati ovlašćene laboratorije za ispitivanje opasnih svojstava hemikalija u skladu sa principom dobre laboratorijske prakse.

Uspostaviti mehanizme neophodne za izdavanje certifikata laboratorijama za ispitivanje toksikoloških i ekotoksikoloških svojstava opasnih hemikalija u skladu sa Uredbom (EC) 440/2008.

Ojačati međusektorsku saradnju u ovoj oblasti.

Unaprijediti program monitoringa POP i PAH u segmentima životne sredine (zemlja, voda vazduh).

Identifikovati lokalitete zagađene sa PCB.

Podizati kapacitete carinskih službenika u cilju sprovođenja Roterdamske konvencije.

Podizati svijest javnosti o štetnosti hemikalija, o rukovanju materijalima koji sadrže azbestna vlakna i rukovanju azbestnim otpadom.

VIII BUKA

U izvještajnom periodu od oktobra 2019 do septembra 2020, nema napretka.

Obaveza u vezi izrade strateških karata buke za glavne puteve nije realizovana.

Neophodno je u daljem periodu ojačati saradnju između nadležnih institucija na centralnom nivou, ojačati kapacitete lokalnih samouprava i obezbijediti dovoljna budžetska sredstva za izradu strateških karata za puteve i na lokalnom nivou. Potrebno je raditi na izradi Akcionih planova.

PREGLED I OCJENA STANJA.

Nema napretka u izvještajnom periodu od oktobra 2019 do septembra 2020.

Obaveza u vezi izrade strateških karata buke za glavne puteve nije realizovana. Urađen je IPA projekat za finansiranje ove aktivnosti.

OBRAZLOŽENJE

Najvažniji propis u sektoru pod-buke je Direktiva o buci (2002/49/EC), kojom se od zemalja članica traži da svakih pet godina pripremaju i objavljuju **Strateške karte buke** koje obuhvataju: procjenu buke, akcione planove za smanjenje buke za veće naseljene centre, raskrsnice puteva i saobraćajne mreže, i objavljivanje informacija. Strateška karta buke je dio preporuka Poglavlja 27 koje se odnosi na usklađivanje evropskih standarda o životnoj sredini.

Crna Gora je u velikoj mjeri uskladila zakonodavstvo u ovoj oblasti, ali je implementacija ograničena. Strateške karte buke za dva glavna puta kojima upravlja država nisu urađene i Akcioni planovi nisu usvojeni. Realizacija jednog okruglog stola nije dovoljna za podizanje svijesti o zaštiti od buke za glavne puteve. Neophodno je ozbiljnije pristupiti sprovođenju ove aktivnosti i obezbijediti precizan i adekvatan iznos budžetskih izdvajanja.

IZAZOVI

Nedovoljna saradnja između nadležnih državnih organa odlaže implementaciju propisa u oblasti buke.

Komunalna buka ostaje najveći problem.

Ne postoji sistem izvještavanja javnosti o nivou buke,

KLJUČNE PREPORUKE

Izraditi strateške karte za dva glavna puta i akcione planove.

Podatke o mjerenju nivoa buke treba objediniti u jedinstveni sistem na osnovu kojeg bi se propisale mjere smanjenja nivoa buke.

Uspostaviti sistem izvještavanja javnosti o nivou buke u životnoj sredini.

Raditi na podizanju svijesti javnosti u ovoj oblasti.

Obezbijediti jasnu budžetsku raspodjelu uz kampanju za jačanje svijesti javnosti o zagađenju bukom (gradovi, glavni putevi, zaštićena područja, morski putevi).

Pripremiti stratešku kartu buke za autoput Bar - Boljare.

Ubrzati usvajanje Akcionog plana zaštite od buke za glavne puteve do 2022.

Podaci o mjerenjima nivoa buke treba da budu objedinjeni u jedinstveni sistem na osnovu kojeg bi se propisivale mjere za smanjenje buke.

Uspostaviti sistem mjerenja, izvještavanja i online izvještavanja javnosti na dnevnoj osnovi o nivou buke u životnoj sredini.

IX CIVILNA ZAŠTITA

U periodu od oktobra 2019 do septembra 2020 ostvaren je izvjestan napredak.

Parlament Crne Gore je usvojio Zakon o izmjenama i dopunama Zakona o prevozu opasnih materija.

Usvojen je Plan zaštite i spašavanja od poplava i Nacionalni plan zaštite i spašavanja od tehničko-tehnoloških udesa.

U implementacionom dijelu, i pored niza projekata koji su u fazi realizacije, nedostaje sistem za brzo djelovanje u vanrednim situacijama. Nedostaje oprema dok je postojeća zastarjela i često neupotrebljiva.

PREGLED I OCJENA STANJA

U periodu od oktobra 2019 do septembra 2020 ostvaren je izvjestan napredak.

Parlament Crne Gore je usvojio Zakon o izmjenama i dopunama Zakona o prevozu opasnih materija.

Na sjednici održanoj 12 decembra 2019, Vlada je usvojila Nacionalni plan zaštite i spašavanja od poplava i Nacionalni plan zaštite i spašavanja od tehničko-tehnoloških udesa.

U implementacionom dijelu i pored niza projekata koji su u fazi realizacije, postoji nedostatak sistema za brzo djelovanje u vanrednim situacijama kao i odgovarajućih planova za zaštitu od požara i poplava.

U ovom izvještajnom periodu nije usvojen Izvještaj o implementaciji Nacionalne strategije za smanjenje rizika od katastrofa.

IZAZOVI

Glavni izazov u oblasti civilne zaštite se ogleda u neadekvatnoj organizaciji sistema zaštite i spašavanja, usklađivanju sa sistemom, standardima i dobroj praksi država članica EU, nedostatku tehničkih i materijalnih resursa, potrebi za stručnom obukom i unaprjeđenjima kapaciteta operativnih jedinica za zaštitu i spašavanje. Svi nedostaci dovode do neblagovremenog odgovora na prirodne katastrofe i rizika od tehničko-tehnoloških udesa.

Kada se radi o zaštiti od poplava, u većini jedinica lokalne samouprave postoje Planovi za procjenu rizika i spremnost za poplave.

Saradnja između nadležnih institucija često izostaje, kao i operativna spremnost za hitno reagovanje, sposobnost globalnog praćenja situacije (stanja u susjednim zemljama).

Konfiguracija terena u Crnoj Gori, uticaj globalnog zagrijavanja na klimu, velika suša, nedostatak kapaciteta za vršenje nacionalne procjene rizika, sprovođenje planiranja upravljanja rizikom i procjenu mogućnosti za upravljanje rizikom, kao i izvještavanje Evropskoj komisije shodno preuzetim obavezama, može se identifikovati kao problem.

KLJUČNE PREPORUKE

Korisno je priključiti se na CECIS (Zajednički informacioni i komunikacioni sistem za vanredne situacije) i potrebno je uspostaviti bezbjedne transevropske usluge za telematske veze između vlada, kao preduslov za priključenje na CECIS.

Potrebno je jasno podijeliti nadležnosti, formirati tijelo nadležno za koordinaciju aktivnosti, obezbijediti kontinuirano finansiranje, unaprijediti uslove rada i obuku zaposlenih.

Formirati Nacionalni centar za obuku u okviru Ministarstva unutrašnjih poslova – Direktorata za vanredne situacije u kojem bi se, pored lokalnih, obučavale i državne operativne jedinice i službe koje bi svojim postojanjem i djelovanjem mogle biti uključene u segment odgovora na prirodne i druge katastrofe, odnosno ubučene u skladu sa jedinstvenim planom i programom obuke usklađenim sa EU standardima.

Uspostaviti informacioni sistem koji bi sadržavao **mape za procjenu rizika** koje lociraju važnu infrastrukturu kao što su putevi za intervenciju i evakuaciju, medicinske ustanove, škole.

Jačati kapacitete u prevenciji prirodnih rizika, sa posebnim osvrtom na šumske požare i ublažavanje štete od požara na otvorenom prostoru.

Uspostaviti napredni **sistem za nadzor šuma**.

Uspostaviti sistem prognoze požarnog indeksa na određenim lokacijama i napredni sistem za simulaciju ponašanja požara, predviđanje intenziteta požara i izračunavanje požarnog indeksa.

Uspostaviti **sistem video nadzora i uređaje za mapiranje opožarene površine** u cilju prikupljanja informacija i određivanja mjera za rehabilitaciju opožarenih površina.

Raditi na definisanju preventivnih mjera i aktivnosti koje bi trebalo preduzimati u slučajevima poplava.

Jačati međusektorsku saradnju sa jasno raspodijeljenim nadležnostima. Formirati tijelo nadležno za koordinaciju aktivnosti, obezbijediti kontinuirano finansiranje i unaprijediti uslove rada i obuku zaposlenih.

Raditi na ispunjavanju obaveza shodno EU Mehanizmu za civilnu zaštitu.

Crna Gora bi mogla bolje doprinijeti tom Mehanizmu tako što će izvršiti registraciju stručnjaka ili kapaciteta za reagovanje u dobrovoljnim udruženjima i redovno sudjelovati na komitetima i radnim grupama uspostavljenim na osnovu Mehanizma.

X KLIMATSKE PROMJENE

U periodu od oktobra 2019 do septembra 2020, ostvaren je napredak u daljem usklađivanju sa EU Acquis-om.

Parlament Crne Gore usvojio je Zakon o zaštiti od negativnog uticaja klimatskih promjena.

Vlada Crne Gore je na sjednici od 20 maja 2020 usvojila Plan eliminisanja HCFC supstanci koje oštećuju ozonski omotač.

Na sjednici održanoj 30 jula 2020, Vlada je usvojila Treći nacionalni izvještaj o klimatskim promjenama.

Iako je Pariski sporazum ratifikovan, neophodno je ulagati značajne napore kako bi se obezbijedilo ispunjenje međunarodnih obaveza po ovom sporazumu i EU Acquis-a u oblasti klimatskih promjena.

Značaj planiranja u oblasti klimatskih promjena u Crnoj Gori još uvijek nije prepoznat na pravi način. Transpozicija pravne tekovine EU koja reguliše pitanja klimatskih promjena je na početnom nivou i klimatske politike nisu adekvatno integrisane u odgovarajuće sektorske politike. Implementacija Strategije klimatskih promjena prema okviru EU 2030 treba da bude obezbijedena kao i njena integracija u planove i strategije u oblasti energije.

PREGLED I OCJENA STANJA

U oblasti klimatskih promjena, Parlament Crne Gore je usvojio **Zakon o zaštiti od negativnog uticaja klimatskih promjena** kojim se transponuje odgovarajuća pravna tekovina EU.

Zakon je **djelomično usaglašen** sa sljedećim pravnim aktima EU:

1. Uredba (EU) br. 525/2013 Evropskog parlamenta i Savjeta od 21 maja 2013 o mehanizmu za praćenje i izvještavanje o emisijama gasova sa efektom staklene

bašte (GHG) i izvještavanje o drugim podacima na nacionalnom i nivou Unije koje su od važnosti za klimatske promjene i Odluka o prestanku važenja br. 280/2004/EC (tekst od značaja za EEA), OJ L 165, 18.6.2013,

2. Uredba (EU) 2018/1999 Evropskog parlamenta i Savjeta od 11 decembra 2018 o upravljanju energetsom unijom i klimatskim akcijama, kojom se mijenjaju Uredbe (EC) br. 663/2009 i (EC) br. 715/2009 Evropskog parlamenta i Savjeta,
3. Direktive 94/22/EC, 98/70/EC, 2009/31/EC, 2009/73/EC, 2010/31/EU, 2012/27/EU i 2013/30/EU Evropskog parlamenta i Savjeta,
4. Direktive Savjeta 2009/119/EC i (EU) 2015/652 i Uredba o prestanku važenja Uredbe (EU) br. 525/2013 Evropskog parlamenta i Savjeta (tekst od značaja za EEA), PE/55/2018/REV/1, OJ L 328, 21.12.2018,
5. Uredba Komisije (EU) br.601/2012 od 21 juna 2012 o praćenju i izvještavanju o emisijama GHG u skladu sa Direktivom 2003/87/EC Evropskog parlamenta i Savjeta (tekst od značaja za EEA), OJ L181,12.7.2012,
6. Implementirajuća Uredba Komisije (EU) 2018/2066 od 19 decembra 2018 o praćenju i izvještavanju o emisijama GHG u skladu sa Direktivom 2003/87/EC Evropskog parlamenta, i kojom se mijenja Uredba Komisije (EU) br. 601/2012 (tekst od značaja za EEA) C/2018/8588, OJ L 334, 31.12.2018,
7. Implementirajuća uredba Komisije (EU) 2018/2067 od 19 decembra 2018 o verifikaciji podataka i akreditaciji verifikatora u skladu sa Direktivom 2003/87/EC Evropskog parlamenta i Savjeta (tekst od značaja za EEA) C/2018/8589,OJ L334, 31.12.2018,
8. Direktiva1999/94/EC Evropskog parlamenta i Savjeta od 13 decembra 1999 koja se odnosi na dostupnost informacija o ekonomičnosti potrošnje goriva i emisijama CO₂ u vezi sa prodajom novih putničkih vozila, OJ i 12, 18.1.2000,
9. Direktiva 2009/31/EC Evropskog parlamenta i Savjeta od 23 aprila 2009 o geološkom skladištenju ugljen dioksida, i kojom se mijenja Direktiva Savjeta 85/337/EEC, Direktive Evropskog parlamenta i Savjeta 2000/60/EC, 2001/80/EC, 2004/35/EC, 2006/12/EC, 2008/1/EC i Uredba (EC) br. 1013/2006 (tekst od značaja za EEA), OJ L140, 5.6.2009,
10. Uredba (EU) 2018/841 Evropskog parlamenta i Savjeta od 30 maja 2018 o uključivanju emisija GHG i njihovo uklanjanje iz sektora korišćenja zemljišta, prenamjene zemljišta i šumarstva u okvir za klimatsku i energetska politiku do 2030, i kojom se mijenja Uredba (EU) br. 525/2013 i Odluka br. 529/2013/EU (tekst od značaja za EEA) PE/68/2017/REV/1, OJ 1156,19.6.2018,
11. Uredba Evropskog parlamenta i Savjeta (EU) 2018/842 od 30 maja 2018 o obavezujućem godišnjem smanjenju emisija GHG u državama članicama od 2021

do 2030 kojim se doprinosi mjerama u oblasti klime za ispunjenje obaveza u okviru Pariskog sporazuma, i kojom se mijenja Uredba (EU) br. 525/2013 (tekst od značaja za EEA), PE/3/2018/REV/2, OJ L156,19.6.2018,

12. Direktiva 2003/87/EC Evropskog parlamenta i Savjeta od 13 oktobra 2003 o uspostavljanju sistema za trgovinu emisijama GHG, i kojom se mijenja Direktiva Savjeta 96/61/EC (tekst od značaja za EEA), OJ L 275, 25.10.2003,
13. Direktiva 2008/101 kojom se mijenja Direktiva 2003/87/EC u pogledu uključivanja vazduhoplovnih aktivnosti u šemu trgovine emisijama GHG u okviru Zajednice (tekst od značaja za EEA), OJ L 8,13.1.2009,
14. Direktiva 2009/29/EC Evropskog parlamenta i Savjeta od 23 aprila 2009 kojom se mijenja Direktiva 2003/87/EC da bi se poboljšao i proširio sistem za trgovinu emisijama GHG u okviru Zajednice (tekst od značaja za EEA), OJ L140, 5.6.2009,
15. Direktiva (EU) 2018/410 Evropskog parlamenta i Savjeta od 14 marta 2018 kojom se mijenja Direktiva 2003/87/EC da bi se unaprijedila isplativost smanjenja emisija i investicije u niskokarbonski razvoj, i mijenja Odluka (EU) 2015/1814 (tekst od značaja za EEA), OJ L 76,19.3.2018,
16. Uredba (EC) br.1005/2009 Evropskog parlamenta i Savjeta od 16 septembra 2009 o supstancama koje oštećuju ozonski omotač (tekst od značaja za EEA), OJ L 286, 31.10.2009,
17. Uredba Komisije (EU) No 744/2010 od 18 avgusta 2010 kojom se mijenja Uredba (EC) br.1005/2009 Evropskog parlamenta i Savjeta o supstancama koje oštećuju ozonski omotač, u pogledu kritične upotrebe halona (tekst od značaja za EEA), OJ L 218,19.8.2010,
18. Uredba Komisije (EU) br. 1088/2013 od 4 novembra 2013 kojom se mijenja Uredba (EC) br.1005/2009 Evropskog parlamenta i Savjeta u pogledu zahtjeva za izdavanje dozvola za uvoz i izvoz proizvoda i opreme koja sadrži ili zavisi od halona, za kritičnu upotrebu u vazduhoplovima, OJ L293,5.11.2013,
19. Direktiva 2009/29/EC Evropskog parlamenta i Savjeta od 23 aprila 2009 kojom se mijenja Direktiva 2003/87/EC da bi se poboljšao i proširio sistem za trgovinu emisijama GHG u okviru Zajednice (tekst od značaja za EEA), OJ L140, 5.6.2009.
20. Direktiva (EU) 2018/410 Evropskog parlamenta i Savjeta od 14 marta 2018 kojom se mijenja Direktiva 2003/87/EC da bi se unaprijedila isplativost smanjenja emisija i investicije u niskokarbonski razvoj, i mijenja Odluka (EU) 2015/1814 (tekst od značaja za EEA), OJ L 76,19.3.2018,

21. Uredba (EC) br.1005/2009 Evropskog parlamenta i Savjeta od 16 septembra 2009 o supstancama koje oštećuju ozonski omotač (tekst od značaja za EEA), OJ L 286, 31.10.2009,
22. Uredba Komisije (EU) No 744/2010 od 18 avgusta 2010 kojom se mijenja Uredba (EC) br.1005/2009 Evropskog parlamenta i Savjeta o supstancama koje oštećuju ozonski omotač, u pogledu kritične upotrebe halona (tekst od značaja za EEA), OJ L 218,19.8.2010,
23. Uredba Komisije (EU) br. 1088/2013 od 4 novembra 2013 kojom se mijenja Uredba (EC) br.1005/2009 Evropskog parlamenta i Savjeta u pogledu zahtjeva za izdavanje dozvola za uvoz i izvoz proizvoda i opreme koja sadrži ili zavisi od halona, za kritičnu upotrebu u vazduhoplovima, OJ L293,5.11.2013,
24. Uredba Komisije (EU) br. 1088/2013 od 4 novembra 2013 kojom se mijenja Uredba (EC) br.1005/2009 Evropskog parlamenta i Savjeta u pogledu zahtjeva za izdavanje dozvola za uvoz i izvoz proizvoda i opreme koja sadrži ili zavisi od halona, za kritičnu upotrebu u vazduhoplovima, OJ L293,5.11.2013,
25. Uredba Komisije (EU) 2017/605 od 29 marta 2017 kojom se mijenja Aneks VI Uredbe (EC) br.1005/2009 Evropskog parlamenta i Savjeta o supstancama koje oštećuju ozonski omotač (tekst od značaja za EEA), C/2017/1796, OJ L 84, 30.3.2017,
26. Uredba (EU) No 517/2014 Evropskog parlamenta i Savjeta od 16 aprila 2014 o fluorisanim GHG gasovima kojom se stavlja van snage Uredba (EC) No 842/2006 (tekst od značaja za EEA), OJ L150, 20.5.2014,
27. Uredba Komisije (EC) br. 1516/2007 od 19 decembra 2007 kojom se uspostavljaju, u skladu sa Uredbom (EC) br. 842/2006 Evropskog parlamenta i Savjeta, standardni zahtjevi u pogledu propuštanja za stacionarne rashladne uređaje, klimatizacionu opremu i toplotne pumpe koje sadrže fluorisane GHG (tekst od značaja za EEA), OJ L335, 20.12.2007,
28. Uredba Komisije (EC) br. 1497/2007 od 18 decembra 2007 kojom se uspostavljaju, shodno Uredbi (EC) br. 842/2006 Evropskog parlamenta i Savjeta, standardni zahtjevi u pogledu propuštanja za stacionarne sisteme protivpožarne zaštite koji sadrže određene fluorisane GHG (tekst od značaja za EEA), OJ L 333,19.12.2007,
29. Implementirajuća uredba Komisije (EU) 2015/2068 od 17 novembra 2015 o utvrđivanju, u skladu sa Uredbom (EU) br. 517/2014 Evropskog parlamenta i Savjeta, oblika oznaka za proizvode i opremu koji sadrže fluorisane GHG (tekst od značaja za EEA), OJ L 301,18.11.2015.

Zakon je **u potpunosti usklađen** sa sljedećim pravnim aktima EU:

1. Uredba Komisije 2003/73/EC od 24 jula 2003 kojom se mijenja Aneks ill Uredbe 1999/94/EC Evropskog parlamenta i Savjeta (tekst od značaja za EEA), OJ L186, 25.7.2003,
2. Uredba Komisije (EU) br. 291/2011 od 24 marta 2011 o osnovnim upotrebama kontrolisanih supstanci osim hidrohlorofluorouglijika u laboratorijske i analitičke svrhe u Uniji, prema Uredbi (EC) br. 1005/2009 Evropskog parlamenta i Savjeta o supstancama koje oštećuju ozonski omotač, OJ L 79, 25.3.2011,
3. Uredba Komisije (EU) br. 291/2011 od 24 marta 2011 o osnovnim upotrebama kontrolisanih supstanci osim hidrihlorofluorouglijika u laboratorijske i analitičke svrhe u Uniji, prema Uredbi (EC) br. 1005/2009 Evropskog parlamenta i Savjeta o supstancama koje oštećuju ozonski omotač, OJ L 79, 25.3.2011.

Plan za eliminisanje HCFC supstanci koje oštećuju ozonski omotač, usvojen je od strane Vlade 20 maja 2020.

Novi inventar GHG je urađen 2019.

Očekuje se smanjenje GHG emisija u 2030 sa 3,321 Gg CO₂e, što je iznos prema scenariju "bez mjera", na 2,301 Gg CO₂e (uključujući LULUCF³⁴). Ukoliko LULUCF ne bi bio uključen, emisije bi pale sa 3,519 na 2,499 Gg CO₂. Prema ovom scenariju, očekuje se da će ciljna vrijednost iz NDC 2030 biti postignuta.

OBRAZLOŽENJE

Transponovanje zakonodavstva EU u oblasti klimatskih promjena je u značajnoj fazi u Crnoj Gori nakon usvajanja relevantnih pravnih akata. Puna implementacija Nacionalne strategije još uvijek nije postigla cilj adekvatnog integrisanja klimatske politke u politike drugih sektora. Značaj planiranja u oblasti klimatskih promjena još uvijek nije prepoznat na pravi način.

U implemetiranju mjera za ublažavanje klimatskih promjena ili njihovoj adaptaciji, ostvaren je neznatan napredak, posebno u pogledu: administrativnih kapaciteta, integracije klimatskih mjera u druge sektore i međusektorske saradnje. Značajan napredak u implementaciji mjera je onemogućen s obzirom da je pravni okvir u ovoj oblasti još uvijek u fazi razvoja.

IZAZOVI

Ne postoji integrisano planiranje razvoja, dekarbonizacija energetske sektora kroz povećanje energetske efikasnosti i udjela obnovljivih izvora energije, uvođenje BAT -

³⁴ Uredba o uključivanju emisija GHG i njihovo uklanjanje iz sektora korišćenja zemljišta, prenamjene zemljišta i šumarstva (LULUCF)

BREF standarda (najboljih raspoloživih tehnika - referentni dokument) koje podrazumijevaju nove, strožije granične vrijedosti kada se to tiče emisija zagađujućih materija.

Implementacioni instrumenti u sektoru EE (kao što su fond za energetska efikasnost i/ili agencija za energetska efikasnost) još nisu uspostavljeni.

Sljedeći nedostaci su evidentni u ovoj oblasti: nedovoljni i neodgovarajući kadrovski i finansijski kapaciteti, nedovoljna saradnja kako na nacionalnom tako i na lokalnom nivou.

Nije uspostavljen nacionalni registar za EU ETS. Tržište biogorivom nije uspostavljeno, a odgovarajući zahtjevi EU Acquis-a po ovom osnovu za sada nisu transponovani.

Nije propisan niti uspostavljen sistematizovani način informisanja potrošača o emisijama CO₂ prilikom kupovine novih vozila.

KLJUČNE PREPORUKE

Raditi na daljem usklađivanju sa ključnim propisima u ovoj oblasti: Direktiva 2003/87/EC (EU ETS), Direktiva 98/70/EC (kvalitet goriva); Direktiva 1999/94/EC (informisanje potrošača o potrošnji goriva i emisijama CO₂ prilikom kupovine novih automobila) i Direktiva 2009/31/EC (geološko skladištenje CO₂).

Početi sa implementacijom nacionalno određenog doprinosa, u skladu sa EU okvirom za politiku u oblasti klime i energije do 2030.

Uspostaviti sveobuhvatni i funkcionalni sistem monitoringa, izvještavanja i verifikacije u skladu sa Uredbom (EU) br. 525/2013 o mehanizmu monitoringa i izvještavanja o emisijama GHG i izvještavanja o drugim podacima od značaja za klimatske promjene na nacionalnom i nivou Evropske unije (MMR).

Usvojiti potrebna podzakonska akta na osnovu Zakona o zaštiti od negativnog uticaja klimatskih promjena.

Uspostaviti sistem prikupljanja podataka i upravljanja podacima.

Ojačati administrativnu i međuinstitucionalnu saradnju i sprovesti potrebnu obuku.

Uposliti više osoblja u cilju uspostavljanja sveobuhvatnog i funkcionalnog sistema monitoringa, izvještavanja i verifikacije u skladu sa Uredbom (EU) br. 525/2013 o mehanizmu za monitoring i izvještavanje o emisijama GHG i izvještavanje o drugim podacima od značaja za klimatske promjene na nacionalnom i nivou Evropske unije.

Ojačati finansijske kapacitete.

Uspostaviti sistem **jasne podjele nadležnosti** i jačati međusektorsku saradnju

Uspostaviti **nacionalni registar za EU ETS**.

Uspostaviti sistem informisanja o potrošnji goriva i emisijama CO₂ prilikom kupovine novih automobila.

Smanjiti emisije GHG prvenstveno kroz: opšte povećanje energetske efikasnosti, unapređenje industrijskih tehnologija (prvenstveno u metalnoj industriji), povećanje udjela energije iz obnovljivih izvora u bruto finalnoj potrošnji energije do 33% i modernizaciju u sektoru proizvodnje energije.

Uvesti BAT-BREF tehnologije u energetska i industrijska postrojenja.

Definisati ciljeve za smanjenje emisije gasova sa efektom staklene bašte i povećati proizvodnju energije iz obnovljivih izvora i energetska efikasnost.

Osnovati radnu grupu u skladu sa principima javnog sudjelovanja i pristupiti aktivnostima na izradi Nacionalnih energetskih i klimatskih planova (NECP) u određenim rokovima, i omogućiti odgovarajuće javno sudjelovanje u tim procesima.

Učiniti podatke iz GHG inventara javnim, provjerljivim i lako dostupnim, u skladu sa nacionalnim zakonima i preuzetim međunarodnim obavezama, kao što su Arhuška konvencija i Pariski sporazum.

Unaprijediti rad na uključivanju organizacija civilnog društva u proces pravične javne rasprave.

BIBLIOGRAFIJA

1. Akcioni plan za sprječavanje ilegalnih aktivnosti u šumarstvu za period 2019-2021;
2. Izmjene i dopune Zakona o budžetu za 2020;
3. Akt o proglašenju novog zaštićenog područja Park prirode „Rijeka Zeta“;
4. Zakon o budžetu za 2020;
5. Odluka o određivanju osjetljivih područja na vodnom području Jadranskog sliva;
6. Vlada Crne Gore, Nacionalna strategija za transpoziciju, implementaciju i primjenu pravne tekovine EU u oblasti životne sredine i klimatskih promjena sa Akcionim planom za period 2016-2020;
7. Vlada Crne Gore, Nacionalna strategija održivog razvoja do 2030;
8. Vlada Crne Gore, Nacionalna strategija za kvalitet vazduha sa Akcionim planom;
9. Vlada Crne Gore, Strategija Crne Gore za upravljanje otpadom do 2030;
10. Vlada Crne Gore, Nacionalna strategija biodiverziteta sa Akcionim planom za period 2016-2020;
11. Vlada Crne Gore, Strategija upravljanja hemikalijama;
12. Vlada Crne Gore, Nacionalna strategija za vanredne situacije;

13. Vlada Crne Gore, Nacionalna strategija za klimatske promjene do 2030;
14. Vlada Crne Gore (2008), Nacionalna politika životne sredine;
15. Vlada Crne Gore (2014), Program razvoja lovstva za period 2014-2024;
16. Vlada Crne Gore (2014), Strategija eko-remedijacije sa Akcionim planom 2014-2020;
17. Vlada Crne Gore (2019), Strategija sa planom razvoja šuma i šumarstva;
18. Vlada Crne Gore (2014), Nacionalni plan upravljanja otpadom u Crnoj Gori za period 2015-2020;
19. Vlada Crne Gore (2017), Plan reorganizacije i jačanja administrativnih kapaciteta za sektore životne sredine i klimatskih promjena u Crnoj Gori za period 2017-2020;
20. Vlada Crne Gore (2019), Nacionalni plan zaštite i spašavanja od poplava u Crnoj Gori u 2016;
21. Vlada Crne Gore (2020) Izvještaj o implementaciji Nacionalne strategije upravljanja kvalitetom vazduha;
22. Vlada Crne Gore (2020), Treći izvještaj o implementaciji Strategije za klimatske promjene;
23. Vlada Crne Gore Izvještaj o implementaciji Strategije upravljanja hemikalijama 2019-2023;
24. Vlada Crne Gore (2019), Nacionalni plan zaštite i spašavanja od poplava;
25. Vlada Crne Gore (2020), Nacionalni plan zaštite i spašavanja od tehničko-tehnoloških udesa;
26. Vlada Crne Gore (2020), Program monitoringa životne sredine za 2021;
27. Vlada Crne Gore (2020), Program Monitoringa površinskih i podzemnih voda za 2021;
28. Vlada Crne Gore, Program izgradnje postrojenja za prečišćavanje otpadnih voda i kolektorskih sistema;
29. Vlada Crne Gore, Informacija o zaključcima u oblasti voda i šuma;
30. Zakon o izmjenama i dopunama Zakona o zaštiti od buke u životnoj sredini;
31. Zakon o izmjenama i dopunama Zakona o divljači i lovstvu (Nacrt);
32. Zakon o zaštiti od negativnog uticaja klimatskih promjena i Zakon o zaštiti morske životne sredine;
33. Zakon o izmjenama i dopunama Zakona o prevozu opasnih materija;
34. Zakon o ratifikaciji Protokola iz Nagoye;
35. Plan upravljanja komunalnim otpadnim vodama za period 2020-2035;
36. Ministarstvo održivog razvoja i turizma (2019), Šesti nacionalni izvještaj o Konvenciji Ujedinjenih Nacija o biološkoj raznovrsnosti;
37. Program gazdovanja šumama za 2020;
38. Nacionalna strategija za transpoziciju, implementaciju i primjenu pravne tekovine EU u oblasti životne sredine i klimatskih promjena (NEAS) sa Akcionim planom za period 2016-2020;
39. Plan remedijacije crnih ekoloških tačaka u opštini Pljevlja;
40. Plan rekonstrukcije TE Pljevlja (I blok) i toplifikacije opštine Pljevlja;

41. Plan eliminacije HCFC supstanci koje oštećuju ozonski omotač;
42. Izvještaj o implementaciji Akcionog plana za smanjenje negativnog uticaja na životnu sredinu;
43. Izvještaj o implementaciji Plana za reorganizaciju i jačanje administrativnih kapaciteta za sektore životne sredine i klimatskih promjena u Crnoj Gori za period 2017-2020;
44. Izvještaj o implementaciji Akcionog plana za sprječavanje nelegalnih aktivnosti u šumarstvu;
45. Izvještaj o implementaciji Akcionog plana strategije razvoja šumarstva;
46. Izvještaj o implementaciji Strategije upravljanja hemikalijama;
47. Izvještaj o implementaciji Nacionalne strategije upravljanja kvalitetom vazduha;
48. Izvještaj o radu Uprave za inspekcijske poslove u 2019;
49. Izvještaj o radu Tužilačkog savjeta i Državnog tužilaštva za 2019 (Prijedlog);
50. Izvještaj o implementaciji Akcionog plana za sprječavanje nelegalnih aktivnosti u šumarstvu za period 2019-2021;
51. Sektorski planski dokument Crna Gora – Životna sredina i klimatska akcija; iznos naknade, način plaćanja, obveznici plaćanja; kao i olakšice za određene kategorije obveznika plaćanja za zagađivače životne sredine za opštinu Pljevlja;
52. Statut Fonda za zaštitu životne sredine;
53. Statut eko- fonda;
54. Treći polugodišnji izvještaj o implementaciji Nacionalne strategije za transpoziciju, implementaciju i primjenu pravne tekovine EU u oblasti životne sredine i klimatskih promjena (NEAS) sa Akcionim planom za period 2016-2020, za period juli-decembar 2019;
55. Dvadesetpeti kvartalni Izvještaj o ukupnim aktivnostima u procesu integracije Crne Gore u Evropsku uniju za period januar-mart 2020.

“Mišljenja iznesena u ovoj publikaciji ne predstavljaju obavezno i mišljenja Kraljevske Norveške ambasade u Bogradu, Balkanskog Trust fonda za Demokratiju, Njemačkog Maršal fonda Ujedinjenih Američkih Država, ili njihovih partnera.”

Septembar, 2020

B | T | D The Balkan Trust
for Democracy

A PROJECT OF THE GERMAN MARSHALL FUND

Norway in Serbia
Royal Norwegian Embassy in Belgrade